

2337

TIRKKOSEN TALO

837-102-10-13 (Kaupunginosa II, kortteli 10, tontti 13)

Kauppakatu 6, (Kuninkaankatu 21)

33200 Tampere

RAKENNUSHISTORIASELVITYS

ID: 1 619 942

Aihio Arkkitehdit Oy

2.6.2016 B-muutos: 5.10.2016 Tarkennettu

Tilaaaja

Keva
Rakennuttajapäällikkö Jari Toikka

Työn laatija

Aihio Arkkitehdit Oy
Satakunnankatu 18 A, 2. krs
33200 Tampere
toimisto@aihioark.fi
www.aihioark.fi
p. 03 3125 0100

Työryhmä

Kalevi Näkki, arkkitehti SAFA
Linda Hakkarainen, miljöosuunnittelija ins. AMK

Valokuvat nykytilasta

Aihio Arkkitehdit Oy

Käytetyt lyhenteet

AA	Aihio Arkkitehdit Oy
AMA	Arkkitehtuurimuseon arkisto
MML	Maanmittauslaitos
MVA	Museoviraston arkisto
RakVA	Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkisto
VVA	Vapriikin valokuva-arkisto

Perustietolomake

Kohteen nimi:	Tirkkosen talo
Kiinteistötunnus:	837-102-10-13
Sijainti:	Kauppakatu 6, 33210 Tampere
Arkkitehti:	Lars Sonck, Birger Federley
Rakennuttaja:	Toiminimi J. Tirkkonen
Suunnitteluajankohta:	1898
Valmistumisajankohta:	1900-1901, laajennus 1906
Alkuperäinen käyttötarkoitus:	Asuin- ja liikerakennus
Nykyinen käyttötarkoitus:	Liike- ja toimistorakennus
Omistus:	Keva
Laajuus:	2520 kem ²
Tilavuus:	13045 m ³

SISÄLLYSLUETTELO

1.	Alkulause	5
2.	Lähtötiedot	5
3.	Taustaa	6
	3.1 Tampere	6
	3.2 Toiminimi J. Tirkkonen	6
	3.3 Tirkkonen, Sonck, Federley	9
	3.4 Tirkkosen suihkukaivo	11
4.	Tirkkosen talo	12
	4.1 Ensimmäinen rakennusvaihe 1898–1901	12
	4.2 Toinen rakennusvaihe: Laajennus 1906	15
	4.3 Rakenteet	16
	4.4 Sisätilat	16
	4.5 Putkipostijärjestelmä	20
5.	Myöhemmät vaiheet	21
	5.1 Tirkkosen talon muutosvaiheita	21
	5.2 Ulkoasun muutokset	21
	5.3 Sisätilojen muutokset	25
6.	Erityiset tilat	29
	6.1 Liiketilä kulmassa	29
	6.2 Porrashuone	29
	6.3 Nikolai Tirkkosen asunto	30
	6.4 Maria Tirkkosen asunto	31
7.	Suojelupäätökset	33
	7.1 Tampereen keskustan rakennettu kulttuuriympäristö	33
	7.2 Valtioneuvoston suojelupäätös	34
	7.3 Asemakaavallinen suojelu	34
	7.4 Suositukset säilytettävistä ominaispiirteistä	35
8.	Yhteenveto	36
	Lähteet	37
	Litteet	37

1. Alkulause

Keva omistaa Tirkkoson talon, jossa on nykyisellään toistakymmentä toimisto- ja lii- ketilaa. Rakennuksessa on korkea ullakotila. Vesikaton uusiminen on ajankohtai- nen. Tampereen kaupunki tekee 10-korttelin asemakaavaa kokonaisuutena. Ra- kennuksen vanhin osa on suojeltu rakennussuojelulailla. Rakennushistoriaselvityk- sen tarve on ajankohtainen asemakaavamuutoksen johdosta. Rakennushisto- riaselvityksen tilaajan edustajana on rakennuttajapäällikkö Jari Toikka.

2. Lähtötiedot

Selvityksen kohteena on Tampereen kaupunginosan 2, korttelin 10 ja tontin 13 ra- kennuskanta. Ydinkeskustassa Kauppakadun ja Kuninkaankadun kulmassa sijait- sevilla tontilla on varhaista eurooppalaista jugend-tyyliä edustava Tirkkoson talo. Rakennuksen vanhan osan julkisivu on säilynyt lähes alkuperäisenä ja se on suojel- tu. Selvityksessä tarkastellaan v. 1900 (1901) valmistuneen vanhan osan ja v. 1906 valmistuneen laajennusosan vaiheita sekä arvioidaan niiden säilyneisyyttä ja arvo- ja.

Kuva 1. Sijaintikartta. Tirkkoson talo on ympyröity punaisella. Kuva MML, muokkaus AA.

3. Taustaa

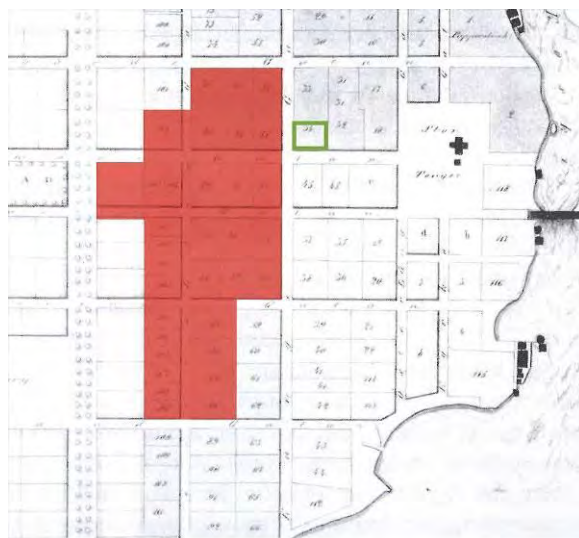
3.1 Tampere

Tampereen perustamisen jälkeen 1779 hyväksyttiin asemakaava, jossa linjattiin mm. Keskustorin ja sen lävistävän Hämeenkadun sijainti. Kaupungin pääkatu oli alun perin Kauppakatu, joka sijaitsi kaupungin halki kulkeneen Pohjanmaantien kohdalla. Elokuussa 1865 keskustan puukortteleissa riehui tulipalo, joka sai alkunsa Kauppakatu 10:ssä sijainneesta piharakennuksesta. Onnettomuuden jälkeen laadittiin uusi asemakaava, jossa Hämeenkatu levennettiin 30-metriseksi puistokaduksi. Käsityöläisten ja kauppiaiden asuttamat puutalot korvattiin jugend-tyylisillä kiverrostaloilla. 1900-luvun lopulla liike-elämä alkoi keskittyä Hämeenkadulle, jolloin Kauppakatu vähitellen menetti asemansa kaupungin pääkatuna.

Vuoden 1865 tulipalo vaikutti osaltaan myös Kauppakadun rakennuskannan uusimiseen. Sen varteen rakennettiin uusrenessanssi- ja jugend-tyylisiä asuin- ja liikerakennuksia. Kauppakadusta muotoutui etenkin pankkien ja liike-elämän katu. Kivirakennusten muodostamat umpikorttelit noudattelivat puukortteleiden tiivistä rakennetta. 1890-luvulla tekniset uudistukset, kuten vesijohto- ja viemäriverkko, vaikuttivat kaupunkikuvan muodostumiseen.

Tampereen ensimmäisessä, vuoden 1775 asemakaavassa tori- ja kirkkoaukio eli nykyinen Keskustori on merkitty lähes samalle paikalle, jossa se nykyisinkin sijaitsee. Keskustorille rakennettiin 1824 uusklassinen Vanha kirkko ja neljä vuotta myöhemmin kellotapuli Kauppakadun katunäkymän päätteeksi. Keskustorin laidalla oli ollut 1790-luvulta lähtien myyntikojuja. 1830 kojut järjestettiin uudelleen ja samalla rakennettiin ns. pilaripuodit, jotka toimivat kauppahallin tapaisena markkinapaikkana. Pilaripuodit olivat pieniä, kylmiä ja ikkunattomia myyntikojuja, jotka sijaitsivat matalan puutalon torin puoleisella sivulla olleessa pylväskäytävässä. Pilaripuodit paloivat vuonna 1878 ja 1890 tontille rakennettiin uusrenessanssityylinen, Georg Schreckin suunnittelema Tampereen raatihuone.

1900-1920 Tampereella rakennettiin lähes pelkästään jugend-tyylin rakennuksia, jotka monin paikoin korvasivat vanhat puutalot. Hämeenkadun länsipäähän, Näsilinnankadun ja torin väliselle osuudelle, muodostui hyvin yhtenäinen jugend-ilme.

Kuva 2. Kauppakatu 10:ssä sijainneen kauppias C.J. Hildenin talon piharakennuksesta alkunsa saaneesta tulipalosta tuhoutui kokonaan 27 ja osaksi kuusi taloa (punainen alue). Tirkkoson talo merkitty vihreällä. Kuva kirjasta Tampereen historia, muokkaus AA.

Kuva 3. Keskustorin pilaripuodit nykyisen raatihuoneen paikalla 1875. VVA.

3.2 Toiminimi J. Tirkkonen

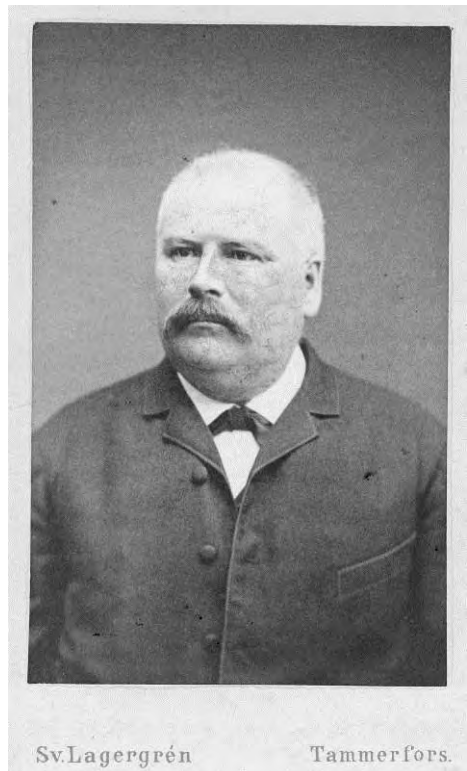
Toiminimi J. Tirkkosen perustajat, tamperelaiset Juhana ja Maria Tirkkonen, aloittivat kauppiasuransa jo vuonna 1869. Ensimmäisinä vuosinaan he toimivat kulkukauppaina ja kiersivät hevostuormineen sisämaassa Hämeen ja Savon seuduilla. Pitkillä ja vaivalloisilla kauppamatkoillaan he myivät kangastavaroitaan maaseudun väestölle, joka tuskin koskaan pääsi kaupunkiin ostoksille.

Kerättyään riittävästi pääomaa toiminimi J. Tirkkonen avasi v. 1871 kotikaupunkiinsa Tampereelle, Keskustorin pilaripuoteihin, vakinaisen kangasmyymälän. Kauppaa käytiin ikkunattoman kojun seinästä myyntitiskiksi avautuvan luukun kautta. Kaupan ja asiakaskunnan yhä kasvaessa Tirkkoset vuokrasivat v. 1875 kauppias Orellilta Kauppakatu 6:ssa sijainneen tilavamman liikehuoneiston, jonka he sittemmin v. 1884 ostivat tontteineen itselleen.

Juhana Tirkkonen kuoli 1892, jonka jälkeen Maria Tirkkonen jatkoi yhä kasvavaa ja laajenevaa liiketoimintaa entiseen tapaan. Tirkkosten tontille valmistui v. 1901 uusi komea kolmikerroksinen liikehuoneisto, Tirkkosen talo, jonka myymälä oli jaettu kahteen osastoon. Lankaosastoa alkoi johtaa Maria Tirkkonen ja kangasosastoa liikkeen perustajien poika Nikolai. 1906 rakennukseen valmistui laajennusosa Kuninkaankadun puolelle, mikä kasvatti myymälän tiloja entisestään.

Nikolai Tirkkosen johdolla J. Tirkkosen liikkeestä kehittyi lyhyessä ajassa yksi Suomen suurimmista ja tunnetuimmista kauppahuoneista, jonka esikuvia olivat ulkomaiset tavaratalot. Tirkkosen talon laajennusosan kaikki kerrokset sekä vanhan osan ensimmäinen ja toinen kerros olivat lähes kokonaan J. Tirkkosen myymälän hallinnassa. Vain muutama liikehuoneisto oli vuokrattu muille kauppiaille. Vuonna 1909 kangasosaston pinta-ala oli noin 1100 m² ja lankaosaston 495 m². Niiden ohella liikkeeseen kuului naisten ja herrain pukuneulomo sekä trikookutomoto. Toisessa kerroksessa sijaitsivat postimyynnin "pakettienlähete- ja mallien laitos-osastot" ja liikkeen konttorihuoneisto. Kellariin oli sijoitettu tuotevarasto.

Kuvat 4 ja 5. Tirkkosen kangasliikkeen perustajat Maria (1842 - 1919) ja Juhana (1841 - 1892) Tirkkonen. VVA.

Tirkkoson myymäläosastot olivat tilavia ja valoisia sekä uudenaikaisesti ja kodikkaasti sisustettuja. Kangasosaston yläkerroksessa oli kaunis suihkukaivo, jonka äärellä olevilla sohvilla ja niiden yli kaartuvien palmujen alla asiakkaat saattoivat levähtää ostosten teon lomassa. Katutason suurilla näyteikkunoilla esiteltiin eurooppalaiseen tyyliin esille laitettuja, ensiluokkaisia tavaroita.

Vähitellen liiketoimintaa pyrittiin suuntaamaan tukkukaupan sijaan vähittäiskauppaan. Toiminimi J. Tirkkonen oli aloittanut postimyynnin v. 1903 ensimmäisenä Tampereella ja toisena Suomessa, vaasalaisen kauppiaan Eino Louhivuoren jälkeen. Sen myötä aiemmin Tampereelle ja sen lähiympäristöön rajoittunut myyntialue laajeni käsittämään koko Suomen. Toiminimellä oli tuotekuvat ja hintatiedot sisältävä myyntiluettelo, jota se pyynnöstä toimitti ilmaiseksi asiakkailleen. Katalogin perusteella asiakkaat saattoivat tehdä haluamistaan tuotteista tilauksen postitse. Postimyynti muodosti kolmannoksen yrityksen liikevaihdosta. Tirkkoson myymälä työllisti v. 1909 noin sata henkilöä, joista noin 60 työskenteli Tirkkoson liikehuoneistossa ja loput yrityksen ulkopuolella. Tirkkoson kauppahuoneella oli Tampereen ensimmäinen pakettiauto, joka hankittiin vuonna 1910.

Nikolai Tirkkoson kuoltua kauppaliikkeen toimintaa jatkoi vuodesta 1927 lähtien Oy J. Tirkkoson seuraajat 1980-luvulle asti.

Kuva 6. Tirkkoson kauppahuoneen lähettejä sisäpihalla n. 1910-1919. VVA.

Kuva 7. Tirkkoson kauppahuoneen auto Satakunnansillalla n. 1910-1919. Huom. vasemmanpuoleinen liikenne. VVA.

3.3 Tirkkonen, Sonck, Federley

Nikolai Tirkkonen

Nikolai Tirkkonen (1875 – 1926) oli lahjakas koulusivistystä saanut kauppias. Tultuaan ylioppilaaksi Tampereen reaaliylyseosta vuonna 1893 yhtä aikaa kuuluisan luokkatoverinsa Eliel Saarisen kanssa hän harjoitteli kauppiaan ammattia parin vuoden ajan ulkomailla, mm. Berliinin, Pariisin ja Lontoon kauppahuoneissa. Hänen johdossaan J. Tirkkoson kauppahuoneesta kehittyi alallaan maan huomattavin.

Kuva 8. Nikolai Tirkkonen v. 1894 opiskeluaikana Berliinissä. Kirjasta Tampereen jugend, Paula Kivinen.

Lars Sonck

Arkkitehti Lars Eliel Sonck syntyi elokuun 10. päivänä 1870 Kälviällä, missä hänen isänsä pastori Knut Emil Sonck (1822 – 1915) oli seurakunnan kappalaisena. Vuonna 1854 pastori Sonck oli solminut avioliiton Anna Rebecca Nordströmin kanssa (1827 – 1907). Heille syntyi 9 lasta, joista Lars Emil oli nuorin. Vuonna 1878 pastori Sonck nimitettiin kirkkoherraksi Ahvenanmaalle Finströmin pitäjään ja muutti sinne perheineen.

Arkkitehdiksi Sonck valmistui keväällä 1894. Vähän ennen valmistumistaan hän voitti Turun Mikaelinkirkon kilpailun. Hän sai jaetun ensimmäisen palkinnon ja toisen palkinnon Helsingin Töölönlahden asemakaavakilpailussa v. 1899. Niin ikään Sonck voitti Tampereen Pyyntikin alueen asemakaavakilpailun v. 1900. Tampereen tuomiokirkon (Johanneksen kirkko) suunnittelukilpailun Sonck voitti v. 1900. Tuomiokirkon päätornin esikuvaksi Sonck on maininnut Finströmin keskiaikaisen kirkon tornin. Sonckia pidetään kansallisromanttisen ajan merkittävimpänä arkkitehtina. Professorin arvo hänelle myönnettiin vuonna 1921.

Lars Sonckin rikas ja värikäs elämä päättyi maaliskuun 14. päivänä 1956 Helsingissä.

Kuva 9. Nuori Lars Sonck.

Birger Federley

Arkkitehti Carl Birger Federley syntyi Helsingissä helmikuun 17. päivänä 1874. Hänen vanhempansa olivat nimituomari, sittemmin Suomen rautatiehallituksen toimistontirehtööri Carl Berndt Federley (1844 – 1906) ja Hauhon kirkkoherran tytär Anna Maria Siren (1850 – 1915). Vuonna 1891 solmitusta avioliitosta syntyivät Birger ja kaksi vuotta nuorempi tytär Elsa.

Arkkitehdiksi Federley valmistui keväällä 1896. Hän työskenteli vuonna 1898 jonkin aikaa yhdessä Lars Sonckin kanssa. Se jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi, ja Federley perusti oman "arkkitehtuuriateljeerin" Tampereelle jo samana vuonna. Vuoden 1901 hän hoiti kaupunginarkkitehdin virkaa ja hän oli Tampereen teknillisen opiston rakennusopin yliopettajana 1913 – 1933.

Tyyliltään Federleyn arkkitehtuuri oli 1900-luvun alussa jugendia, mutta sodan jälkeen siirtyi klassismiin.

3.4 Tirkkosen suihkukaivo

Vuonna 1909, toiminimi J. Tirkkosen 40-vuotisen toiminnan juhlapäivänä kauppias Nikolai Tirkkonen lahjoitti Tampereen kaupungille varat suihkukaivon hankkimiseen Näsin-kalliolle, Hämeenpuiston pohjoispäähän. Varoilla rakennettiin v. 1913 arkkitehti Birger Federleyn suunnittelema graniittinen suihkukaivo. Suihkukaivon kolme pronssiveistosta teki kuvanveistäjä Emil Wikström.

Kaikkein ylimpänä suihkukaivolla on Pohjanneito, joka istuu sateenkaaren päällä kehä-
rätien samalla värttinällä kultalankaa. Vasemmalla etualalla tehdasteollisuutta symbo-
loivassa veistossommitelmassa poika näyttää isälleen, miten ratas saadaan pyöri-
mään veden voimalla. Uutta tekniikkaa hämmästelevä isä laskee käsikampensa
maahan. Oikealla etualalla kotiteollisuutta edustavassa veistoksessa tyttö opettelee
kutomaan sukkaa. Vanha äiti neuvoo vieressä ja siirtää näin taidon seuraavalle polvel-
le. Samalla hän neuloo itse ryijyä. Teoksessa pilottelee myös kissa lankakeränsä kans-
sa.

Keväällä 1918 suihkukaivon ympäristössä käytiin kansalaissodan taisteluita, joi-
den seurauksena patsaissa on luodinreikiä.

Aikojen saatossa kadonneet Pohjanneidon pitelemä kultalanka sekä äidin ja tyt-
tären neulepuikot palautettiin paikoilleen vuonna 2006, kun teosta entisöitiin taidekon-
servaattorin avulla. Vuonna 2006 rakennettiin suihkukaivon edustalle Aihio Arkkitehtien
suunnittelemat graniittiportaatt.

Kuva 10. Tirkkosen suihkukaivo 1.11.2005. AA.

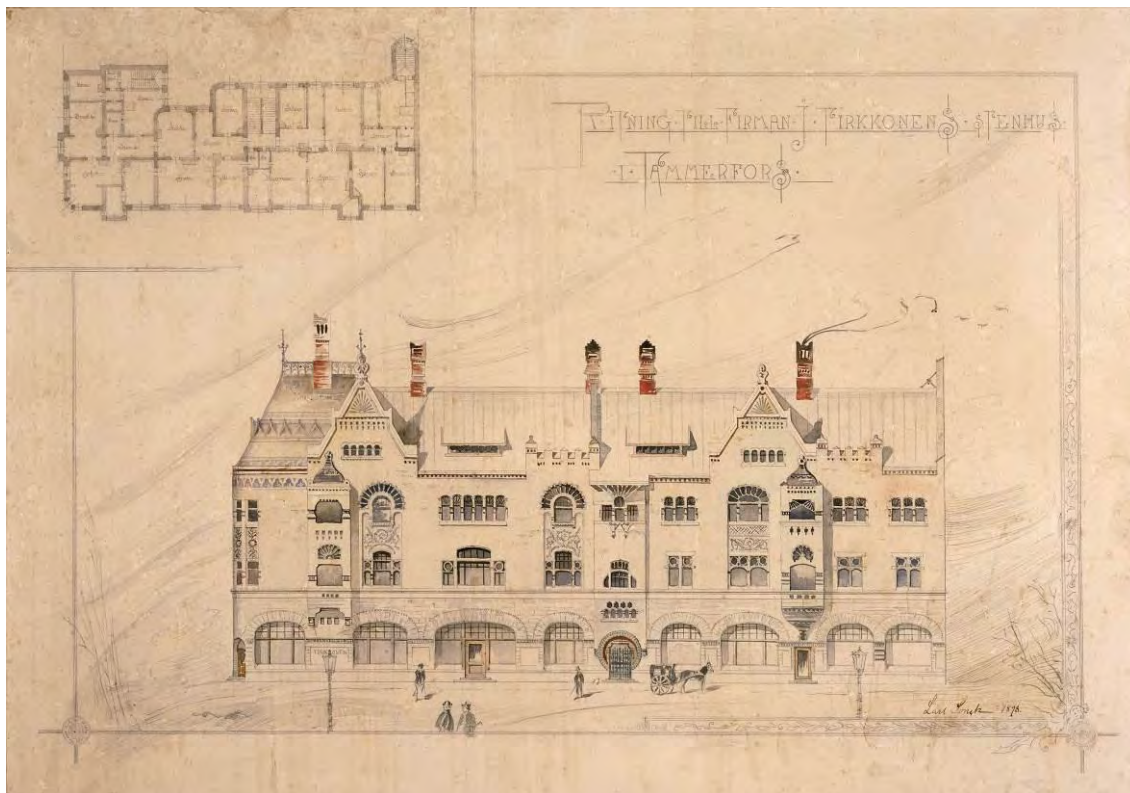
4. Tirkkoson talo

4.1 Ensimmäinen rakennusvaihe 1898–1901

Toiminimi J. Tirkkoson laajenevaa liiketoimintaa varten tarvittiin suurempia tiloja. Maria Tirkkoson toimesta puisen myymälärakennuksen tilalle alettiin puuhata uutta kivirakennusta. 1898 arkkitehti Lars Sonck sai tehtäväkseen suunnitella J. Tirkkoselle uuden liike- ja asuinrakennuksen Kauppakadun varteen. Sonck suunnitteli rakennuksesta kolmikerroksisen, 44 metriä pitkän ja 15,5 metriä leveän, kansallisromanttisen kivirakennuksen. Julkisivujen rikas jäsentely suurine näyteikkunoineen, päätymuotoineen ja erkereineen sekä koristeelliset sisätilat kertovat ulkomaisista vaikutteista, erityisesti saksalaisen jugendin vaikutuksesta.

Sonckin piirustukset olivat esillä Suomen taiteilijain syysnäyttelyssä. Aamulehdessä 3.12.1898 julkaistiin Päivälehdessä taidearvostelijan luonnehdinta Sonckin piirustuksista:

"Meitä on suuresti huwittanut lähemmin tarkastella kauppias Tirkkoson kivirakennusta warten (Tampereella) tehtyä piirustusta, joka on jonkunlaista renesanssikauden tyylin pohjalle luotua omatakeista sommittelua. Kokonaisuus semmoisenaan tekee warsin waihtelevan ja iloisen vaikutuksen; nuo omituiset ikkunaryhmytykset sädekehinensä ja siwuryhminensä owat itsekukin hauskoja sommitteluja, vaikka ne ehkä tekewät kokonaisuuden hieman lewottomaksi. Joku woi kyllä kaiwata suurempaa yksinkertaisuutta, mutta kieltämätöntä on, että tällainen rakennus tulee ehdottomasti olemaan kaunistuksena sille kaupungille, johon se rakennetaan."

Kuva 11. Varhainen laveerattu piirustus, asuinkerroksen lähes lopullinen pohja ja Kauppakadun julkisivu. Lars Sonck 1898. AMA.

Lettoisen maaperän vuoksi Tirkkoson talon perustukset on vahvistettu peruskallioon - jopa 12 metrin syvyyteen - asti pilareilla ja betoniholveilla. Ulkoseinien alaosat rakennettiin Ylöjärven harmaasta graniitista. Erkkereissä graniittien pinta on sekä karkeaksi, että hienoksi hakattua. Muuraustyöt suoritti G. Kääriäisen 10-henkinen muurarijoukko, Aamulehden (14.7.1900) mukaan "erinomaisella huolella". Toinen ja kolmas kerros rapattiin vaaleaksi, ja rakennus katettiin pellillä, joka maalattiin punaiseksi. Kadunpuoleiset ikkunat valmisti puuseppä J. H. Selin ja pihan puoleiset ikkunat puuseppä K. K. Tallqvist.

Talo valmistui kesällä 1900 ja J. Tirkkoson myymälä avattiin 23.7.1900. Tirkkoson liikehuoneisto käsitti noin puolet rakennuksen pinta-alasta, lähes 700 m². Maria Tirkkosella oli talossa oma lankakauppa. Kauppakadulla, "paraatiportaan" oikealla puolella, oli kaksi pienempää vuokramyymälää ja toiseen kerrokseen sijoittui muutamia vuokrattavia toimistohuoneistoja. Mahdollisesti asuntojen osalta valmistuminen tapahtui myöhemmin, koska ensimmäisen myyntilueuttelon mukaan talo valmistui vasta vuonna 1901.

Julkisivujen lopullinen, rakennusvaiheessa syntynyt ilme on tietävästi Federleyn käsialaa. Alkuperäisiin julkisivupiirustuksiin verrattuna ovat ulko-ovet toteutuneet poiketen täysin jugend-tyylisinä, samoin julkisivujen ornamentikka. Katon reunassa friisinä on ulpukka-aiheinen koriste, joka toistuu ikkunoiden alapuolella olevissa koristepinnoissa. Syöksytorvien kannattimet on koristeltu rautapelistä muotoilluilla kasveilla, jotka on tunnistettu saksanmetsäköynnökseksi (*Clematis vitalba*), joka on liaanimainen saksalainen köynnöskasvi. Vierasmaalaiset kasviaiheet olivat näin ollen aluksi käytössä, ennen kuin omakuttiin kotimaisten lajien käyttö arkkitehtuurissa. Akantusten (*Akanthus mollis* ja *A. spinosus*) käytöstä pyrittiin pääsemään eroon (mm. hampurilainen esteetikko Alfred Lichtwark (1852-1954)).

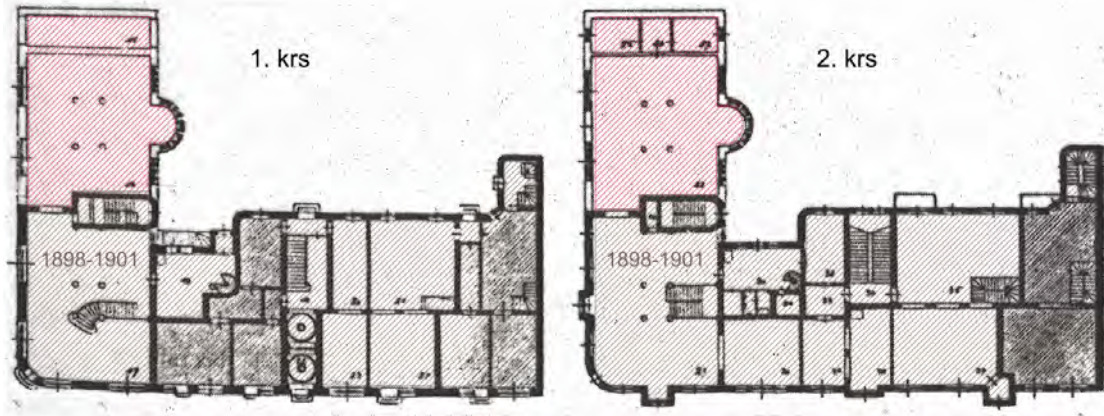
Tirkkoson talo on Sonckin ensimmäinen suunnittelutyö Tampereella. Arkkitehti Birger Federley toimi hankkeessa Sonckin avustajana ja joutui huolehtimaan rakennustyön loppuunsaattamisesta, kun Sonck palasi työskentelemään Helsinkiin perustamaansa toimistoon.

Kuva 12. Tirkkoson talon ensimmäinen rakennusvaihe valmiina, noin v. 1901-1905. Kuvassa näkyy myös yksi Suomen ensimmäisistä kunnallisista sähköllä toimivista katuvaloista (ensimmäisten joukossa koko Euroopassa), kaarilamppu on asennettu marraskuun alkupuolella v. 1888. VVA.

4.2 Toinen rakennusvaihe: Laajennus 1906

Viisi vuotta talon valmistumisen jälkeen rakennusta laajennettiin Kuninkaankadun puolelle sijoittuvalla lisäsiivellä. Arkkitehti Birger Federleyn laatima suunnitelma julkaistiin jo vuonna 1903 ilmestyneessä Tirkkoson myyntikatalogissa. Laajennusosan rakentaminen oli ilmeisesti ollut tarkoituksena alun perinkin, sillä ensimmäisen vaiheen yksi portaikoista oli sijoitettu erikoiseen paikkaan. Laajennuksen myötä portaikon paikka on kuitenkin luonteva. Myymälätiloihin rakennettiin uudenaikainen putkipostijärjestelmä.

Kuva 14. Tirkkoson talon laajennussuunnitelma v. 1903 ilmestyneestä Tirkkoson ensimmäisestä myyntiluettelosta: 1. ja 2. kerroksen pohjakaavat. Ensimmäinen rakennusvaihe on esitetty harmaalla viivoituksella ja laajennusosan suunnitelma punaisella viivoituksella. Laajennusosa toteutui suunniteltua lyhyempänä ja sisäpihan kaareva erkkeri jäi pois. Kuva kirjasta Tampereen jugend; muokkaus AA.

Kuva 15. Tirkkoson talon Kuninkaankadun (vas.) puolella oleva laajennus. Kuva 1900-luvun alusta. Huom. Keskusaika-kello kulmaikkunassa. VVA.

4.3 Rakenteet

Tirkkosen talon ulkoseinät ovat massiivitiilirakenteisia. Välipohjan rakenteena on rautabetonia, jonka päällä on puukoolaus ja ponttilaudoitus. Lattialankkujen päällä on mahdollisesti ollut joissakin tiloissa korkkimatto. Myöhemmin asennetun lattiamateriaalin alla on saattanut säilyä alkuperäisiä lattiapintoja.

4.4 Sisätilat

Talon ensimmäinen kerros rakennettiin liiketiloiksi. Toisessa kerroksessa oli muutamia toimistohuoneita, joita J. Tirkkonen vuokrasi muille kauppiaille. Kolmannen kerroksen kulkumahuoneistossa sijaitsi Maria Tirkkosen (Nikolai Tirkkosen äidin) asunto Kuninkaankadulle ja Kauppakadulle päin. Kauppakadun puolella sijaitsi Nikolai Tirkkosen asunto. Sisustus huonekaluja myöten oli Birger Federleyn käsialaa. Asuntoihin kulku tapahtui Kauppakadun puolelta porrashuoneen kautta.

Portaikokoristeiden lisäksi uusrenessanssienhenkinen, mutta seinien stukkokoristelet tammenlehväaiheinen ja ovien peilikoristelut ovat jugendia. Sisätilojen ovenrivoissa on suomalaiset voikukkakoristukset. Nikolai Tirkkosen huoneen ikkunaruduissa loistaa heleänvärinen lyijylasisommitelma, jonka aiheena on kansallisromanttinen suomalainen metsä.

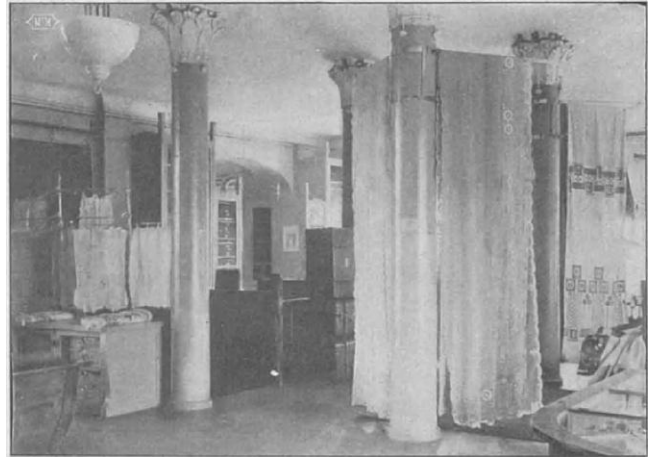
Sisätilojen vaativat puusepäntyöt, paneelit ja erilaiset koristeelliset ovet on valmistanut pääasiassa puuseppä J. H. Selin. Hän valmisti myös Maria Tirkkosen lankaosaston kalusteet. Myymälän kangasosaston kalusteet valmisti puuseppä K. K. Tallqvist. Sorvarimestari Vilho Laakso sorvasi "ylöskäytävien spiraalit", joilla tarkoitettaneen liiketilan toiseen kerrokseen johtavien portaiden hienoksi sorvattuja kaiteita. Taitoa vaativat koristemaalaustyöt suoritti Jonas Matilaisen maalarinliike. Puuosat käsiteltiin suurelta osin ai-noastaan vernissalla, jotta puun rakenne pääsisi oikeuksiinsa. Useiden koristeellisten metallitöiden valmistuksesta huolehtivat Ahlqvist, Vaskinen ja Kumppanit sekä T. Wikholmin liikkeen taitavat ammattimiehet.

Kuva 16. J. Tirkkosen kangasosaston toinen kerros. Kuva Uusi Kuvalehti n:o 15, 15.8.1901.

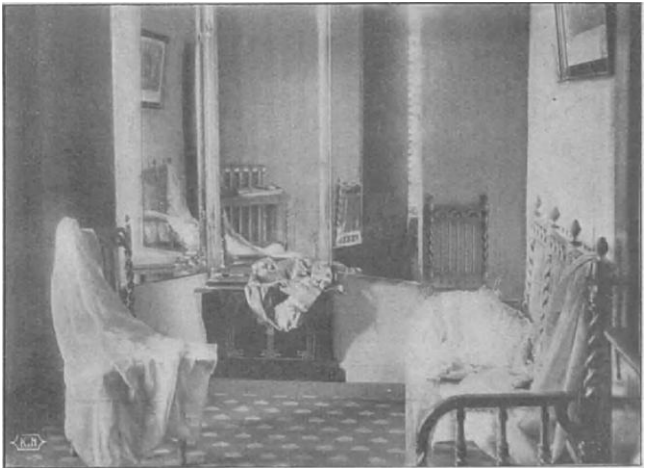
Kuva 17. J. Tirkkosen ompelutarpeiden osasto kulmaliiketilassa, 1. kerroksessa. Putkipostin pääkassa jää kuvan ulkopuolelle vasemmalle. Tilan perällä laajennusosassa näkyy putkipostin putkistoa, joka kulkee katon läpi toiseen kerrokseen. Kyläkirjaston Kuvalehti 1.1.1906.

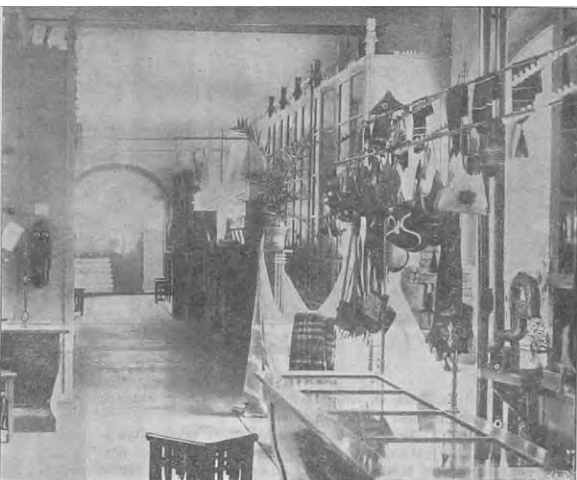
Kuva 18. J. Tirkkosen verho-osasto kulmaliiketilassa, 2. kerroksessa. Pylväiden välissä näkyy hiukan liiketilan portaan spiraalikaidetta. Pylväiden päässä on ulpukka-aiheiset koristeet. Helsingin Kaiku 17.11.1906.

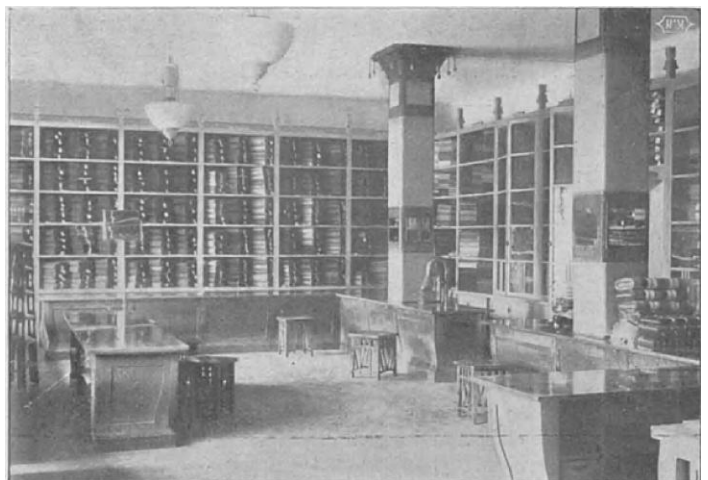
Kuvat 19. Myymälän 2. kerroksessa sijaitsi odotushuone suihkukaivoineen ja korituoleineen ompelimon asiakkaita varten. Helsingin Kaiku n:o 46, 17.11.1906.

Kuva 20. Ompelimon sovitushuone myymälän 2. kerroksessa. Helsingin Kaiku n:o 46, 17.11.1906.

Kuvat 21. Trikootavaroiden osasto 1. kerroksessa laajennusosassa. Kyläkirjaston Kuvalehti 1.1.1908

Kuvat 22. J. Tirkkosen vaatetusankaiden osasto laajennusosassa 1. kerroksessa. Helsingin Kaiku 17.11.1906.

Kuva 23. Tirkkosen myymälän henkilökuntaa n. 1900-1920. VVA.

Kuva 24. Kauppakadun puolella oli tupakka-kauppa Havanna v. 1912. VVA.

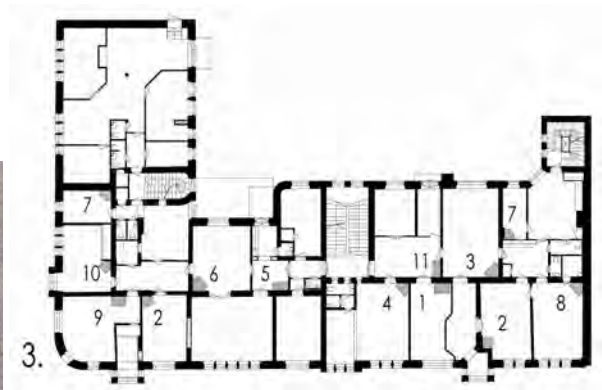
Kuva 25. Tampereen taisteluiden vahinkoja Nikolai Tirkkosen asunnossa 1918. VVA.

Asuinkerroksen (3. kerros) koristeelliset kaakeliuunit ovat maamme huomattavimpien kaakelitehtaiden, helsinkiläisten Wilh. Andsténin ja Ruoholahden tehtaan, valmistamia. Joitakin uuneja on hankittu myös Tampereen ja Turun tehtailta. Tyylipiirteiltään uunit edustavat pääasiassa 1800-luvun kertaustyyliä. Uunintekijöinä on mainittu mm. nimet Toittonen ja Lagerström. Tulisijojen korvausilma on järjestetty lattiaan rakennettujen kanavien kautta. Kanavien säleiköt ovat tulisijojen läheisyydessä.

Tirkkosen talon urakoitsijat olivat osittain samoja, jotka rakensivat paria vuotta myöhemmin Tampereen tuomiokirkkoa. Huolellinen työ on näin ollut myös laadun taakeena.

Kuvat 26-30. Alkuperäisiä kakuuneja. **1.** Ruoholahden kaakelitehdas, n:o 80 neilikka, Ace Andersson **2.** Ruoholahden kaakelitehdas, n:o 76 sananjalka, Ace Andersson **3.** Ruoholahden kaakelitehdas, n:o 77 merilevä, Ace Andersson **4.** Wilh. Andsténin tehdasosakeyhtiö, n:o 58, Karl Hård af Segerstad **5.** Wilh. Andsténin tehdasosakeyhtiö, n:o 51, Bertel Jung. AA.

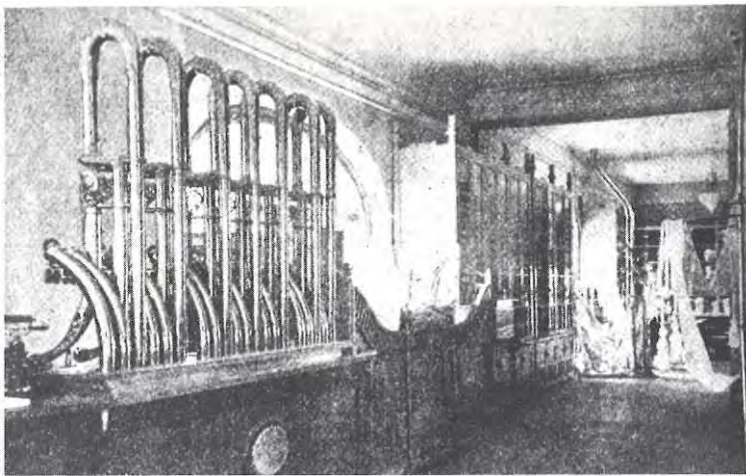
Kuva 31-37. Kolmannen kerroksen alkuperäisiä kakuuneja ja korvausilmäsäleikkö lattiansa uunien läheisyydessä. Oikealla kartta uunien sijainnista. **6.** Wilh. Andsténin tehdasosakeyhtiö, n:o 46 **7.** Wilh. Andsténin tehdasosakeyhtiö, n:o 17, 6-kerroksinen **8.** Tampereen kaakelitehdas (ei varmuutta) **9.** Turun kaakelitehdas, Modell Paul Obst, n:o 111 **10.** Arabian kaakelitehdas n:o 87 **11.** Wilh. Andsténin tehdasosakeyhtiö, n:o 57, Gesellius, Lindgren, Saarinen. AA.

4.5 Putkipostijärjestelmä

Tirkkoson kauppahuoneen erikoisuutena oli ilmanpaineella toiminut sisäinen kassajärjestelmä eli ns. putkiposti. Englannista hankittuun *Lamson Pneumatic Tube Companyn* järjestelmään kuului messinkiputket, jotka koristavat vieläkin ensimmäisen kerroksen myymälätilaa. Osa putkista kulkee piilossa lattiassa ja katossa olevia kanavia pitkin. Järjestelmän asensi Lamsonin oma asentaja Lontoosta ja työ kesti noin kahdeksan viikkoa. Järjestelmä otettiin käyttöön maaliskuussa 1906.

Paineilmajärjestelmä kuljetti rahat sylinterin muotoisissa rasioissa 13 eri osastolta pääkassaan, joka palautti loppurahat kuitteineen takaisin läheteasemalle. Myyjättäriillä oli eri kerroksissa ja myymäläosastoissa omat läheteasemansa. Urkuja muistuttava pääkassa sijaitsi ensimmäisessä kerroksessa. Ilmanpainetta putkissa piti yllä sähköllä toiminut Rootsin ilmapumppulaitos, joka oli sijoitettu kellarikerrokseen meluhaitan vuoksi.

Lamsonin kassajärjestelmä oli aikanaan yleinen amerikkalaisissa ja englantilaisissa suurissa kauppa- ja liiketoimintayrityksissä. Tirkkoson uudenaikainen rahaputkijärjestelmä oli ensimmäinen Suomessa ja Pohjoismaissa käytössä ollut putkiposti.

Kuvat 38-40. Putkipostijärjestelmä kulmaliiketilassa 1906 ja 2016. Tila on ollut yhteydessä Kuninkaankadun puoleiseen laajennusosaan. Katossa näkyvä palkki on vanhan osan ja laajennusosan rajakohdassa. Kuva kirjasta Tampereen Jugend ja AA.

5. Myöhemmät vaiheet

5.1 Tirkkosen talon muutosvaiheita

1900-1970-luku

1928 Tilajaon muutos 2. kerroksessa (Bertel Strömmer)

☐ Dokumentoimattomia korjaus- ja muutostöitä; mm. kattopellitys korjattu/uusittu, osa julkisivun kipsikoristeista poistettu, katutason ovia ja ikkunoita uusittu, kellarin ikkunat ummistettu ja suoja-aitaukset poistettu

1980-luku

1984 Tirkkosen talon vanhan osan ja laajennusosan perusparannustyö, 1.-3. krs

Laajennusosan kellarissa tilajaon muutos

Tontille uudisrakennus laajennusosan jatkoksi

Sisäpihan muuttaminen valopihaksi; parvi ja lasikatto

Autohalli pihakannen alle

1987 Valopihan parven laajennus

1990-luku

1994 Uusi porras valopihalta parvelle

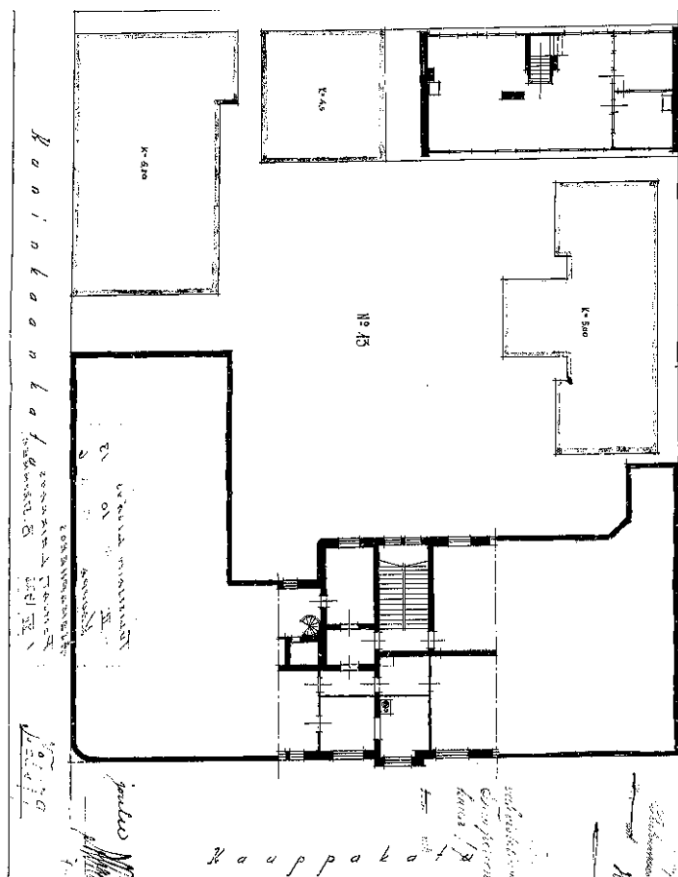
1997 Uusi oviaukko 2. kerrokseen laajennusosasta uudisosan porrashuoneeseen

Julkisivujen valaistus

2000-luku

2007 Ikkunamuutoksia pihajulkisivulla

Huom! Vuosiluvut suunnitteluajankohdan mukaan.

Kuva 41. Bertel Strömmerin laatima muutospiirustus tontille nro 13 vuodelta 1928. Tirkkosen talo alimpana. RakVA.

5.2 Ulkoasun muutokset

Kuvat 42-45. Tirkkoson talon julkisivu Kauppakadulle eri aikakausina. VVA, AA.

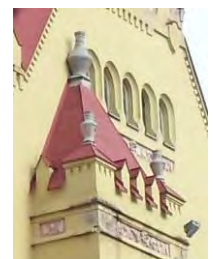
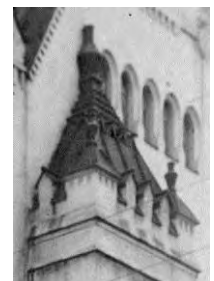
Tirkkoson talon katujulkisivut ovat säilyneet lähes muuttumattomina. Nykyisessä asussaan katujulkisivut vastaavat rakennuksen alkuperäisiä julkisivuja. Ennen 1970-lukua tehtyjä korjauksia ja muutoksia on arvioitu pohjapiirustusten ja vanhojen valokuvien perusteella.

Kauppakadun puoleisesta julkisivusta voi havaita, että sisäänkäyntejä liiketiloihin on alun perin ollut useampia ja ne ovat sijainneet eri kohdassa julkisivua kuin nykyisin. Näyteikkunoiden alla on ollut kellariin valoa tuoneet ikkuna-aukot, jotka n. 1930-luvulla on ummistettu ja aukkojen suoja-aitaukset poistettu. Näyteikkunoissa on rakennuksen historian aikana ollut erilaisia puitejakoja, mm. ruutuikkunat, mutta nykyinen puitejako vastaa Sonckin suunnitelmaa. Muut kadun puolella olevat ikkunat ovat alkuperäisiä puuikkunoita.

Osa julkisivun kipsikoristeista, mm. kolmannen kerroksen ikkunarivistön alla ja katto-kolmioissa, on jostakin syystä rapattu piiloon luultavasti jo ennen 1910-lukua. Vesikaton ja erkkerien pellitys on uusittu mahdollisesti 1930- tai 1940-luvulla, minkä yhteydessä katon detaljeja on yksinkertaistettu.

Kuva 46-48. J. Tirkkosen kangas- ja lankakaupan mainokset rakennuksen päätyseinissä. Vasemmalla ensimmäisen rakennusvaiheen päätyseinä Kuninkaankadun puolella 2014, keskellä laajennusosan päätyseinä 1961 ja oikealla pääty Kauppakadun puolella n. 1901-1904. AA, VVA.

Kuva 49-52. Katto alkuperäisessä asussaan n. 1901-1905 ja v. 2016. VVA, AA.

Kuva 53 ja 54. Liiketilöjen ja kellarin ikkunoita suoja-aitauksineen. Kuvan oikeassa reunassa näkyy porrashuoneen sisäänkäynti. Kuva 1900-luvun alusta. VVA. Oikealla graniittisokkelissa näkyy merkkejä ovi- ja ikkuna-aukotuksissa tapahtuneista muutoksista, 2016. AA.

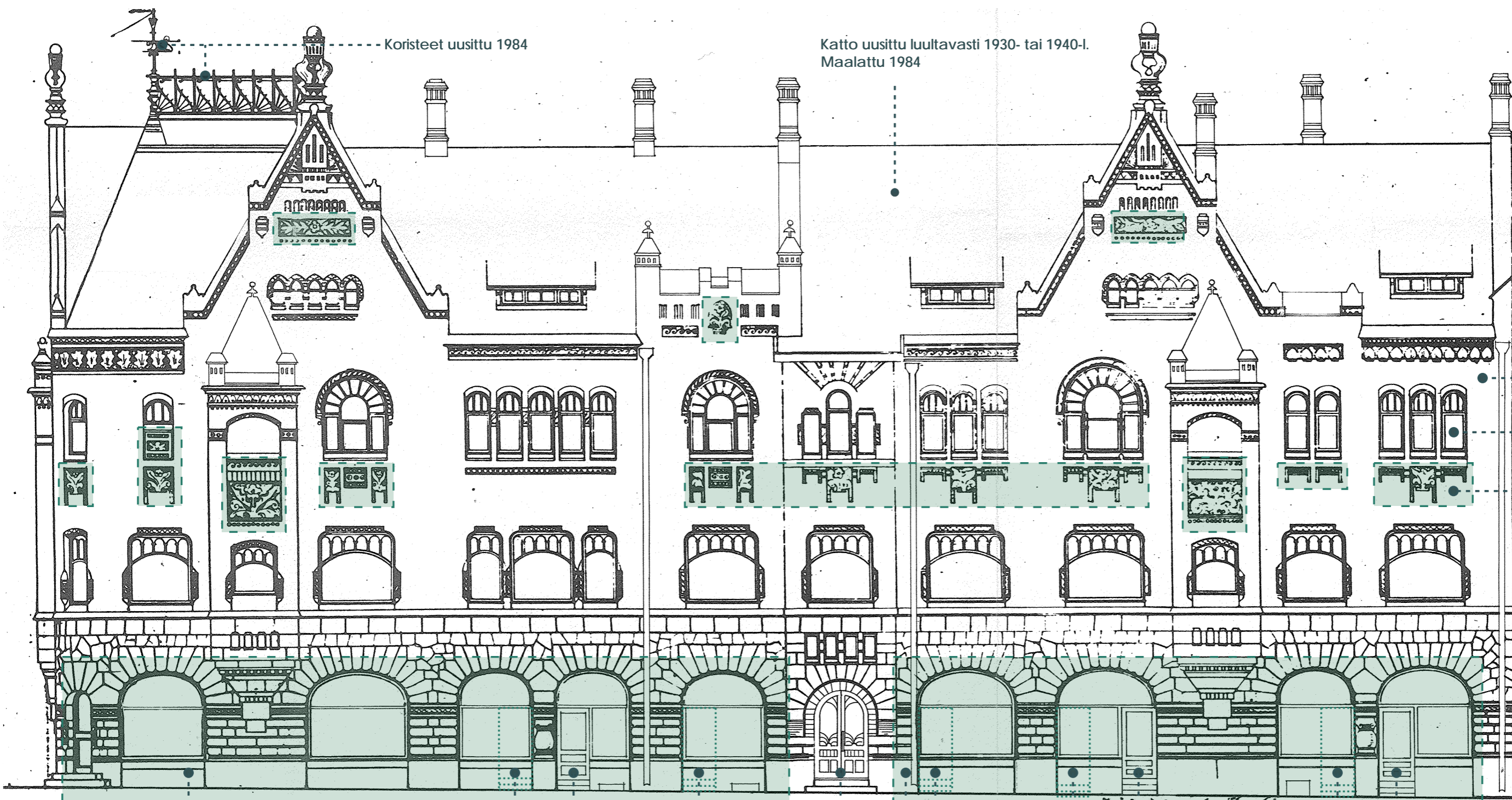
Tirkkoson talon kulttuurihistoriallista arvoa vaarantavat toimenpiteet kiellettiin Museoviraston esityksestä 1974. Seuraavana vuonna vanhan osan julkisivut määrättiin suojeltaviksi. Vuonna 1984 käynnistettiin perusparannustyö, jonka yhteydessä sekä vanhan että laajennusosan julkisivut kunnostettiin entistään. Julkisivuihin, ikkunapuitteisiin, kattopeltiin ja kipsikoristeiden taustaan palautettiin alkuperäinen väritys. Muut värit sovitettiin alkuperäiseen mm. saman aikakauden rakennusten väritykseen vertaamalla. Kipsiornamentit uusittiin säilyneiden mallien mukaan ja hävinneiden koristeiden kohdalla sovellettiin vanhoja piirustuksia ja valokuvia. Työn toteutti suomalaisten arvoraakennusten entisöijä Jorma Pulla. Ulko-ovet uusittiin alkuperäistä mallia vastaaviksi.

Perusparannustyön yhteydessä laajennusosan jatkoksi suunniteltiin uusi viisikerroksinen liike- ja toimistorakennus. Tirkkoson talon ja uudisrakennuksen väliin rakennettiin kahden kerroksen korkeinen, lasilla katettu valopiha ja pihakannen alle autohalli. Kuninkaankadun puoleisen laajennusosan läpi puhkaistiin porttikäytäväyhteys sisäpihalle.

Autohallin rakentamisen myötä sisäpihan korkeusasema muuttui ja kaikki pihalla olevat, kellariin ja 1. kerrokseen johtavat, portaat purettiin pois ja kellarin ikkunat ummistettiin. Lasikaton ja parven liittymisen vuoksi sisäpihan julkisivuilla on jouduttu tekemään muutoksia ikkunoihin ja parvekkeisiin sekä ummistamaan porrashuoneiden ikkunoiden alaosat 3. kerroksessa.

Kuva 55. Katujulkisivuilla oli v.1918 roikkuvat valaisimet. MVA.

Koristeet uusittu 1984

Katto uusittu luultavasti 1930- tai 1940-l.
Maalattu 1984

Julkisivuvalaistus
1997

Julkisivu-
saneeraus 1984

Ikkunat alkuperäisiä,
kunnostettu 1984

Kipsikoristeet
palautettu 1984

Ovi v. 1900,
poistettu

Ovi
lisätty
myöh.

Ovi v. 1900,
poistettu

Vanha ovi

Ovi
poistettu

Ovi v. 1900,
poistettu

Ovi
lisätty
myöh.

Ovi v. 1900,
poistettu

Ovi
lisätty
myöh.

Kellarin ikkunat ummistettu ja suoja-aidat poistettu; ajankohta epäselvä
Muutoksia katutasen ovi- ja ikkuna-aukotuksessa; ajankohta epäselvä
- ikkunoissa ollut erilaisia puitejakoja, palautettu alkup. mukaisiksi
- liiketilojen sisäänkäyntien sijainti ja lukumäärä vaihdellut
Ulko-ovet uusittu vanhan mallin mukaan 1984

TIRKKOSEN TALO

LIITE n. 1:125
MUUTOSKAAVIO
JULKISIVU
KAUPPAKADULLE

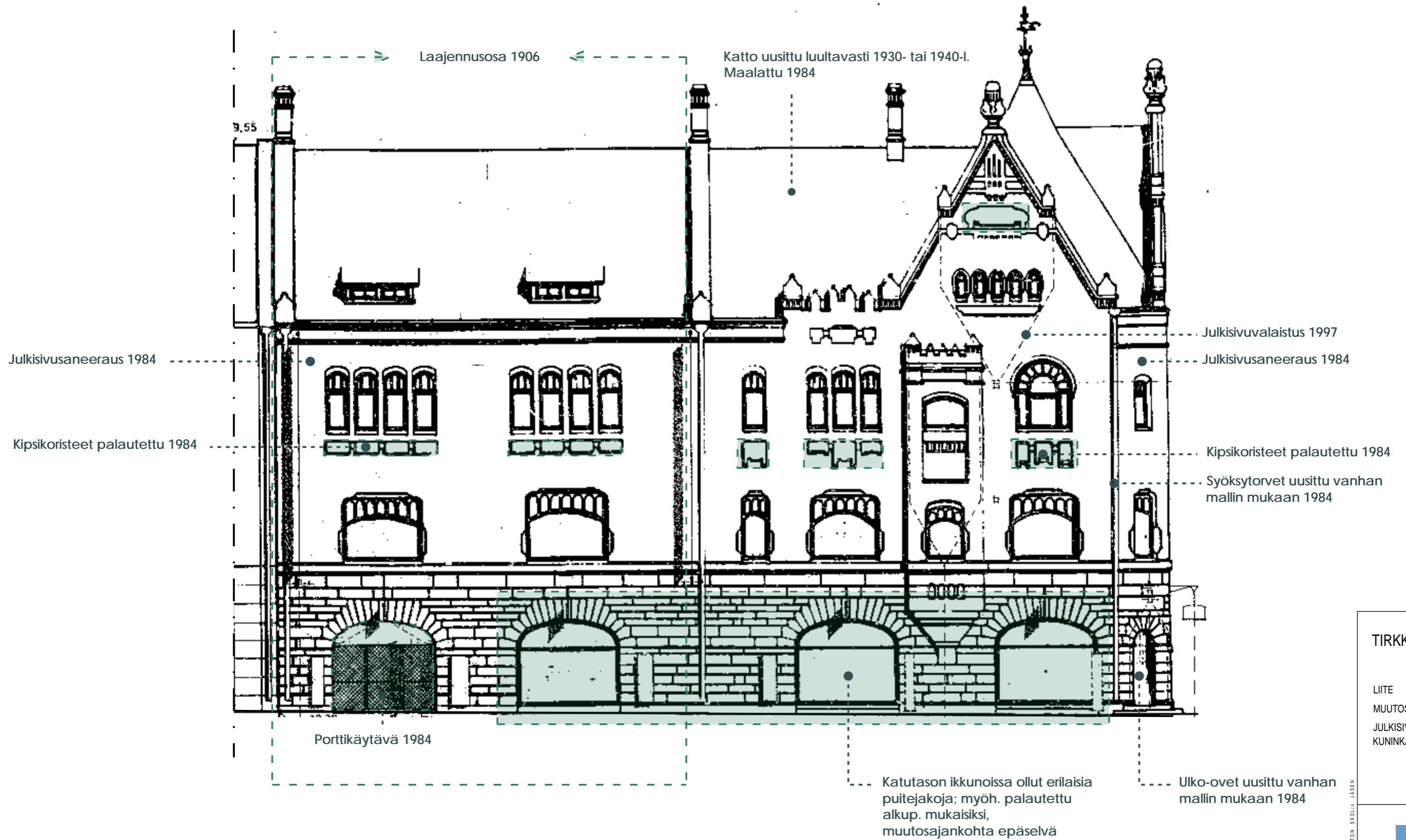
LHa

AHIO ARKKITEHDIT

Satakunnankatu 18 A
33210 Tampere
puh (03) 3125 0100
fax (03) 3125 0125
toimisto@aihoark.fi
www.aihoark.fi

ARKKITEHTIJOIMISTOJEN LIITON AT:n JÄSEN
SUUNNITTELU- JA KONSULTTIJOIMISTOJEN LIITON SKOLIN JÄSEN

TIRKKOSEN TALO

LIITE n. 1:125

MUUTOSKAAVIO

JULKISIVU
KUNINKAANKADULLE

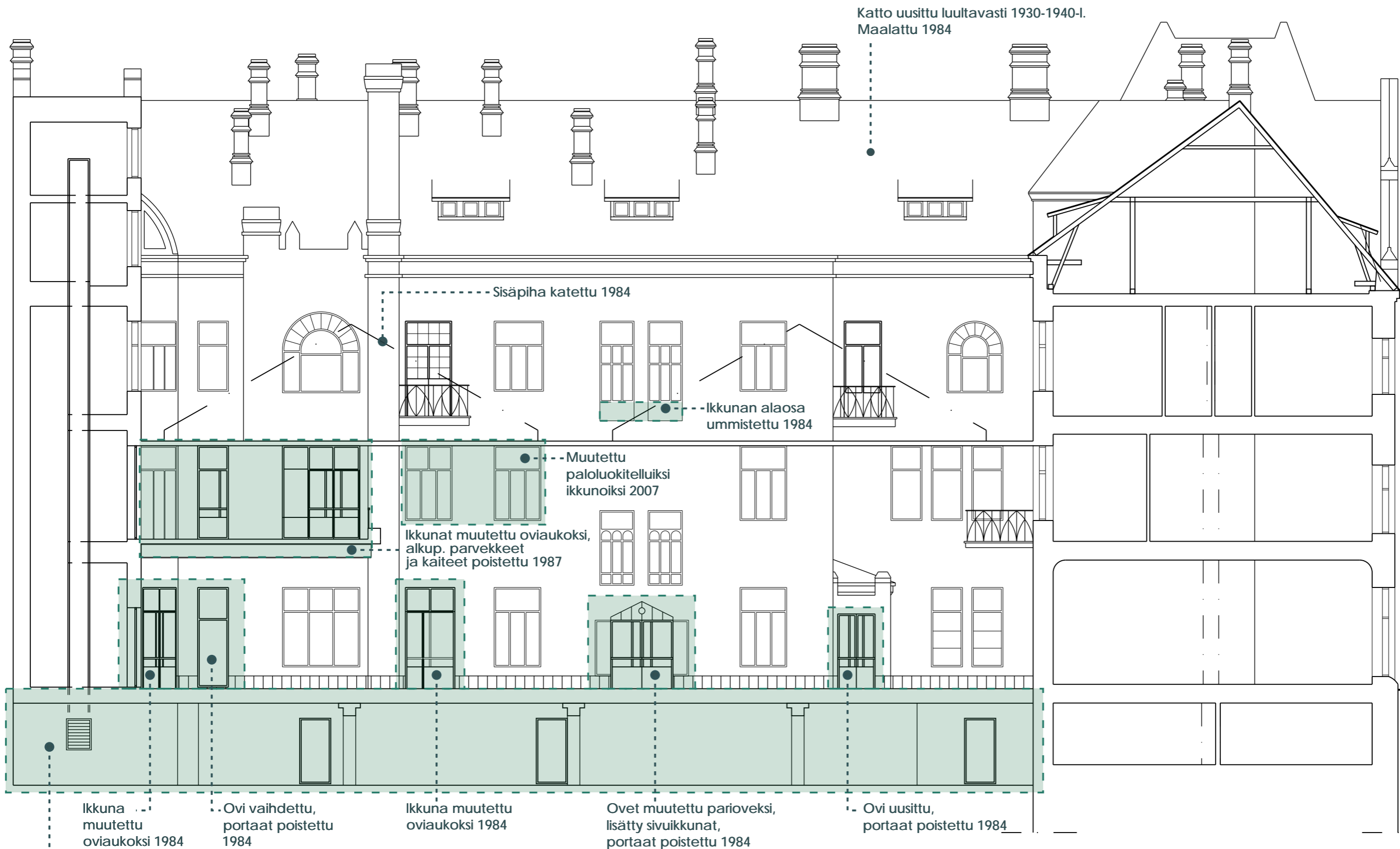
LHa

AHIO ARKKITEHDIT

Satakunnankatu 18 A
33210 Tampere
puh (03) 3125 0100
fax (03) 3125 0125
toimisto@aihoark.fi
www.aihoark.fi

ARKKITEHTIJOIMISTOJEN LIITON AT:n JÄSEN
SUUNNITTELU- JA KONSULTTIJOIMISTOJEN LIITON SKOL:n JÄSEN

Katto uusittu luultavasti 1930-1940-l.
Maalattu 1984

Sisäpiha katettu 1984

Ikkunan alaosa ummistettu 1984

Muutettu paloluokitelluiksi ikkunoiksi 2007

Ikkunat muutettu oviaukoksi, alkup. parvekkeet ja kaiteet poistettu 1987

Ikkuna muutettu oviaukoksi 1984

Ovi vaihdettu, portaat poistettu 1984

Ikkuna muutettu oviaukoksi 1984

Ovet muutettu parioveksi, lisätty sivuikkunat, portaat poistettu 1984

Ovi uusittu, portaat poistettu 1984

Autohalli 1984
- uudet oviaukot tehty alkup. ikkuna-aukkojen paikalle
- muut kellarin ikkuna-aukot ummistettu
- pihatasolle johtavat portaat poistettu

TIRKKOSEN TALO

LIITE n. 1:125
MUUTOSKAAVIO
JULKISIVU SISÄPIHALLE
POHJOISEEN

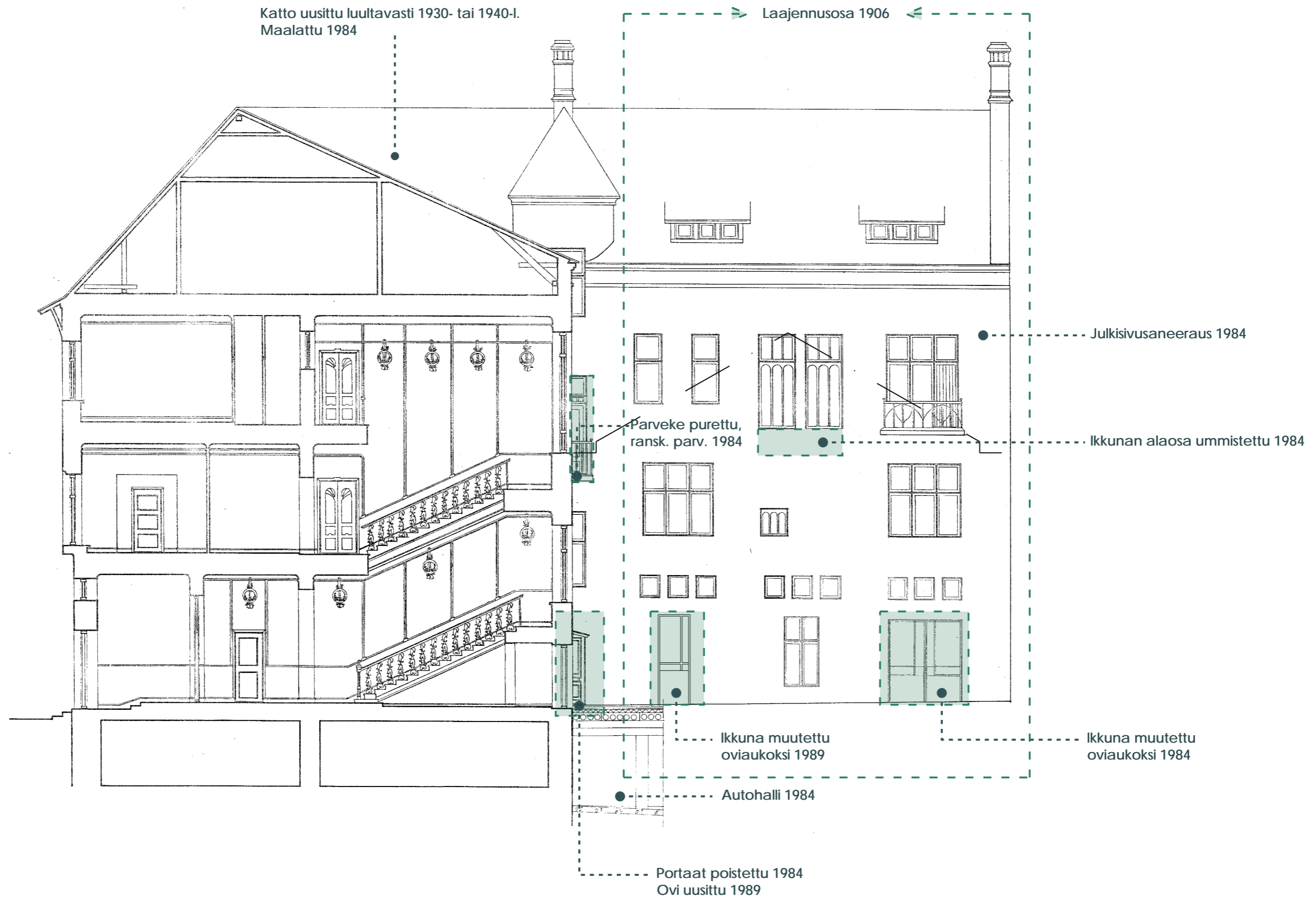
LHa

AIHIO ARKKITEHDIT

Satakunnankatu 18 A
33210 Tampere
puh (03) 3125 0100
fax (03) 3125 0125
toimisto@aihoark.fi
www.aihoark.fi

ARKKITEHTITOIMISTOJEN LIITON ATL:n JÄSEN
SUUNNITTELU- JA KONSULTTITOIMISTOJEN LIITON SKOLIN JÄSEN

TIRKKOSEN TALO

LIITE n. 1:125

MUUTOSKAAVIO

JULKISIVU SISÄPIHALLE
ITÄÄN

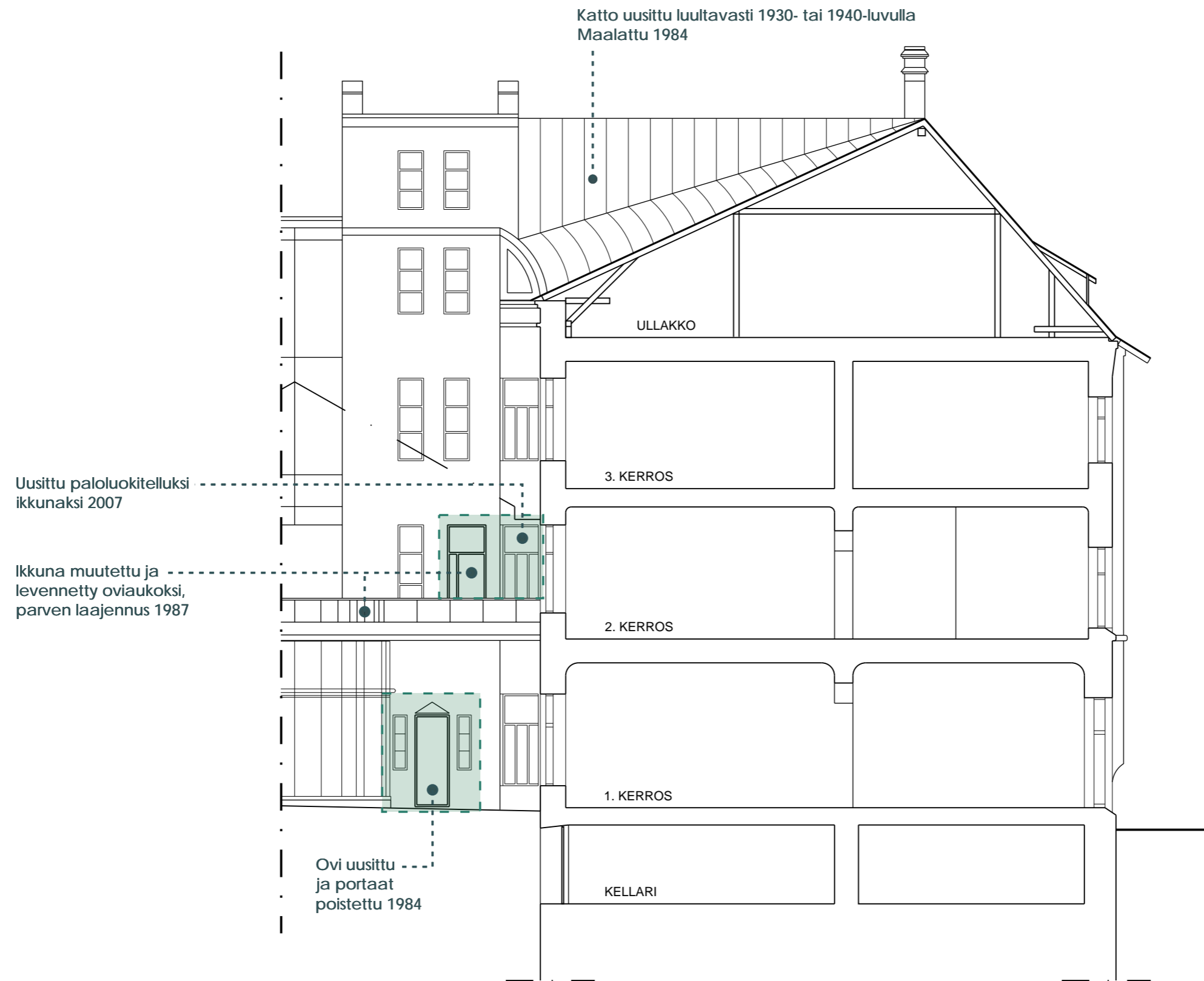
LHa

AIHIO ARKKITEHDIT

Satakunnankatu 18 A
33210 Tampere
puh (03) 3125 0100
fax (03) 3125 0125
toimisto@aihoark.fi
www.aihoark.fi

ARKKITEHTIÖMISTOJEN LIITON ATL:n JÄSEN
SUUNNITTELU- JA KONSULTTIYRITYKSEN LIITON SKOLIN JÄSEN

TIRKKOSEN TALO

LIITE n. 1:125
 MUUTOSKAAVIO
 JULKISIVU SISÄPIHALLE
 LÄNTEEN

LHa

AIHIO ARKKITEHDIT

Satakunnankatu 18 A
 33210 Tampere
 puh (03) 3125 0100
 fax (03) 3125 0125
 toimisto@aihoark.fi
 www.aihoark.fi

ARKKITEHTIÖIMISTOJEN LIITON ATU:n JÄSEN SUUNNITTELU- JA KONSULTTIYRITYSTEN LIITON SKOLIN JÄSEN

5.3 Sisätilojen muutokset

Tirkkosen vanhan osan sisätilat inventoitiin perusteellisesti 1980-luvulla perusparannustyön yhteydessä. Remontin periaatteena oli kunnostaa, palauttaa ja entistää sisätilojen alkuperäiset ja arvokkaat osat.

Tirkkosen talon ensimmäiseen ja toiseen kerrokseen on talon valmistumisesta lähtien sijoittunut liiketoimintaa. Tilojen käyttötarkoitus on säilynyt pääosin samana ja ihmiset pääsevät asioimaan katutason myymälätiloissa samaan tapaan kuin 1900-luvun alussa. Tilat ovat vuosien saatossa kokeneet muutoksia; katutason liiketiloista on poistettu ylempään kerrokseen ja kellariin johtavia portaita ja tiloja on rajattu väliseinillä. Pintamateriaaleja on päivitetty. Ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa on säilynyt alkuperäisiäkin yksityiskohtia, kuten väliovia, putkipostin päikassa putkistoineen sekä portaikkoja puu- ja rautakaiteineen.

Rakennuksen toinen kerros oli alun perin lähes kokonaan J. Tirkkosen myymälän käytössä. Tilat olivat avaria ja Kauppakadun puolella syntyi pitkiä näkymiä holvikaarien läpi tilasta toiseen. Tirkkosen suuri liiketila on sittemmin jaettu useaksi pienemmäksi tilaksi; holvikaariaukkoja on ummistettu ja osa tiloista on muutettu toimistokäyttöön. Alkuperäisiä ovia on säilynyt.

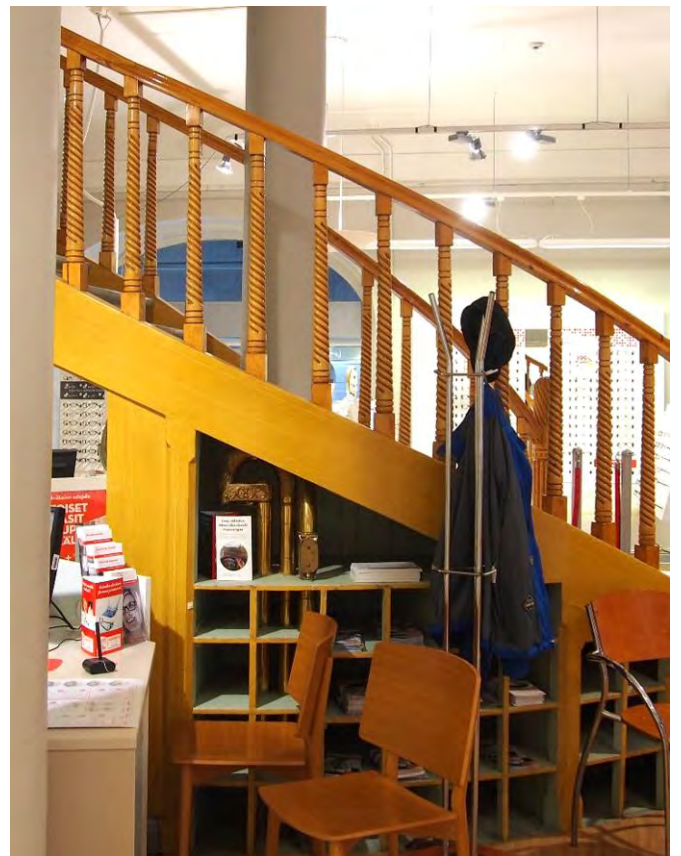
Kolmannessa kerroksessa tilajako noudattelee alkuperäistä suunnitelmaa ja alkuperäisiä yksityiskohtia on säilynyt erityisen paljon. Laajennusosassa kolmannessa kerroksessa toimi naisten pukuneulomo, mutta muutoin kolmas kerros suunniteltiin alun perin asumistarkoitukseen. Myöhemmin tilat ovat olleet toimistokäytössä. Osa vanhoista rakenteista ja pinnoitteista jätettiin peruskorjauksessa uusien alle myöhemmin entisöitäviksi. Tilan käyttötarkoituksen edellyttämät uudet ratkaisut on toteutettu vanhoja materiaaleja, yksityiskohtia ja pintakäsittelyjä soveltaen. Alkuperäistä kiinteää sisustusta, kuten väliovia, kakluuneja ja puusisäkattoja, on säilynyt runsaasti. Lähes kaikki seinien ja kattojen koristeelliset sivellin- ja sablonimaalaukset on entistetty ja niistä on pyritty jättämään pieni pätkä alkuperäistä maalausta näkyviin.

Kuvat 56 ja 57. Tirkkosen kauppahuoneen liiketila oli 1906 Kauppakadun puolella toisessa kerroksessa koko julkisivun pituinen. Holvikaaren keskellä oikealla näkyy vinottain erkkerin aukko. Oikealla alhaalla oleva kuva on kauppaliiike O. & J. Strandellin liiketilasta n. 1900-1905. Lattiasa on ollut kuviollinen pintamateriaali. VVA.

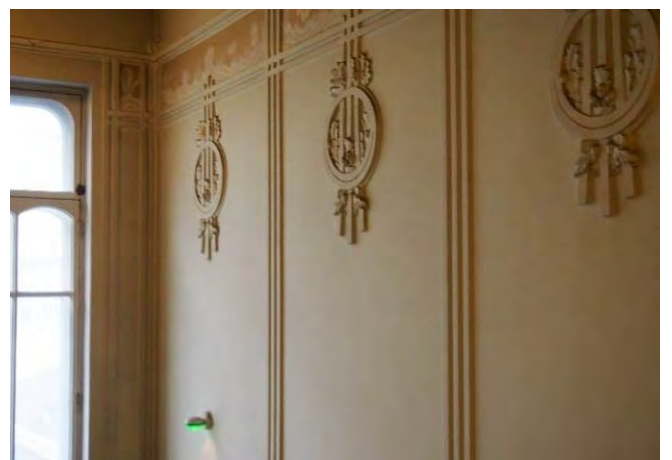
Kuva 58 ja 59. Putkipostijärjestelmän pääkassa n. 1900-1920 / 2014. VVA, AA.

Kuvat 60 ja 61. Kulmaliiketilän porras ensimmäisessä kerroksessa n. 1900-1920 / 2014. VVA, AA.

Kuvat 62 ja 63. 1. kerroksen liiketilan porras 1906 / 2014. VVA, AA.

Kuvat 64 ja 65. Kauppakadun porrashuoneen yläosa v. 1918 / 2014. VVA, AA.

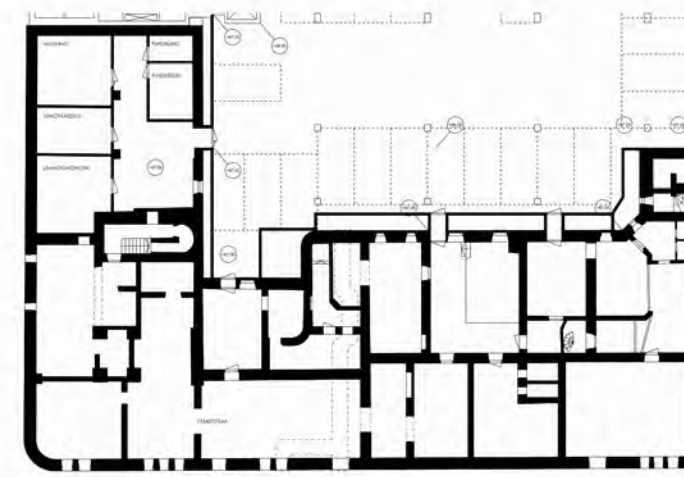
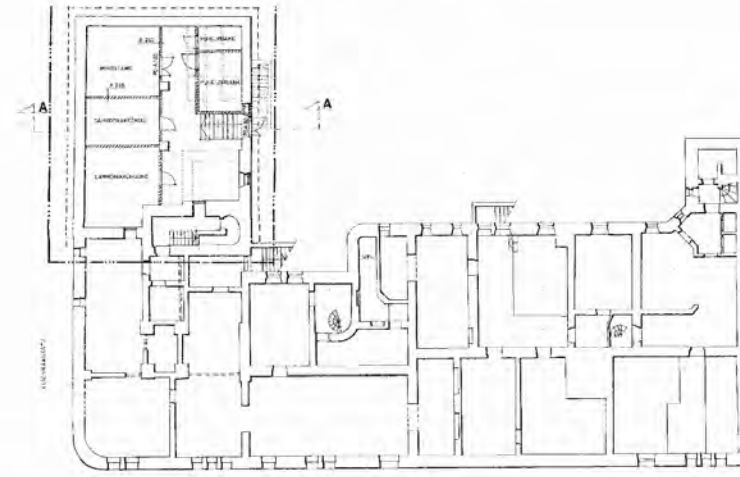
Kuvat 66 ja 67. Nikolai Tirkkosen huone n. 1900-1929 / 2014. Penkin selkänoja on jossakin vaiheessa uusittu yksinkertaisemmaksi. VVA, AA.

1900-l.

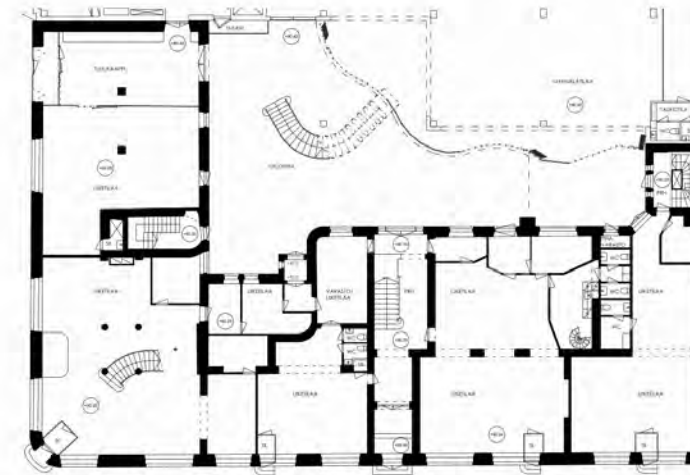
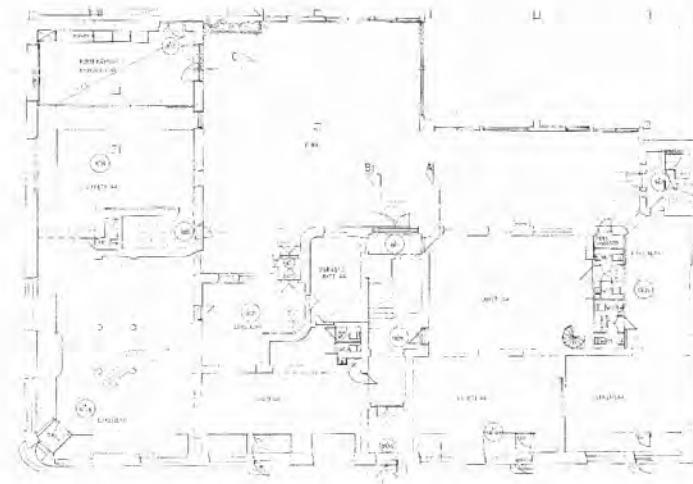
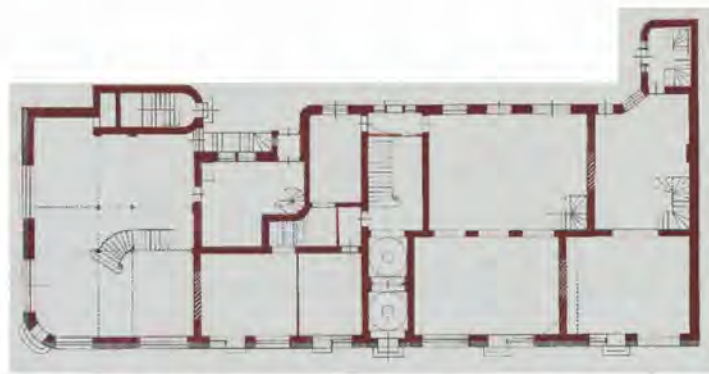
1980-l.

2000-l.

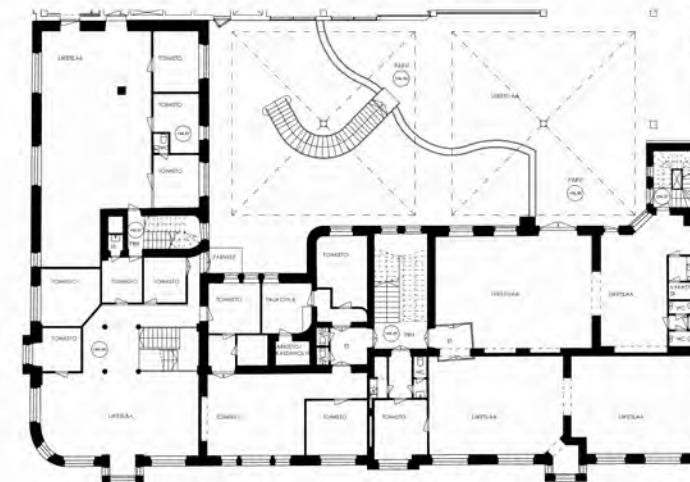
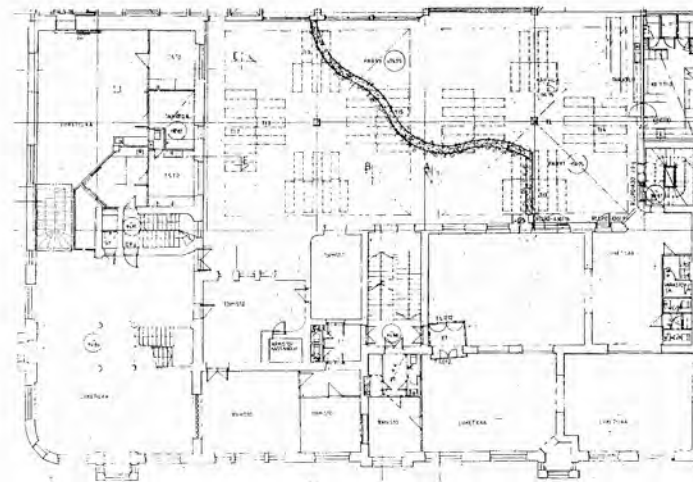
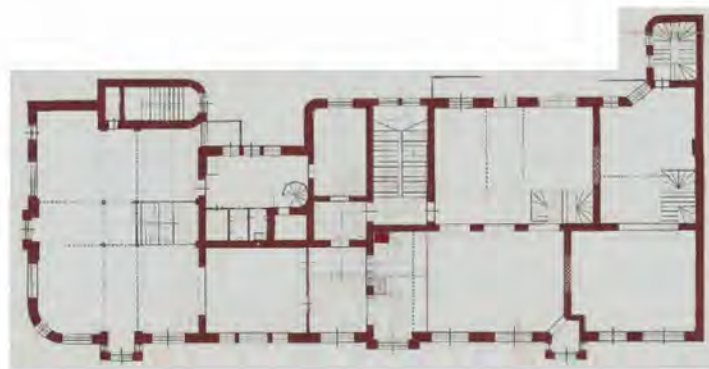
K-kr

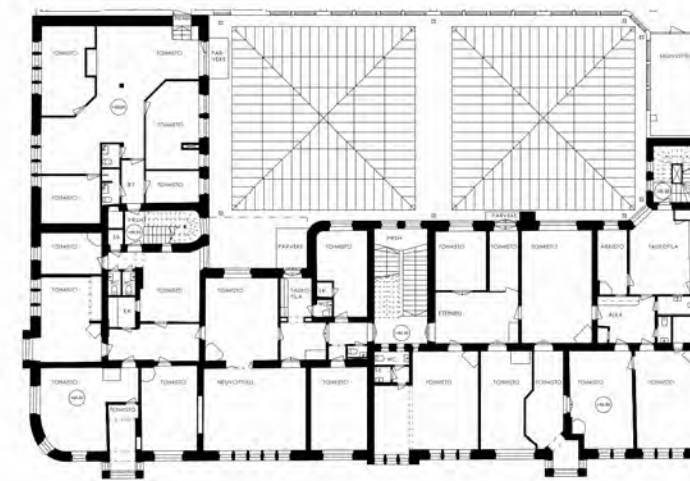
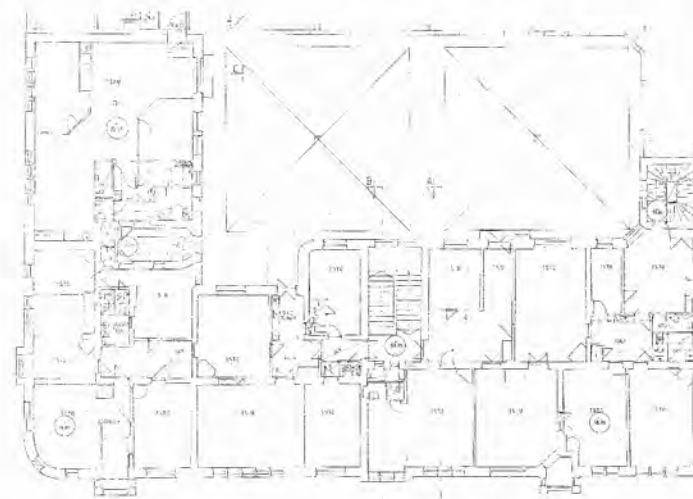
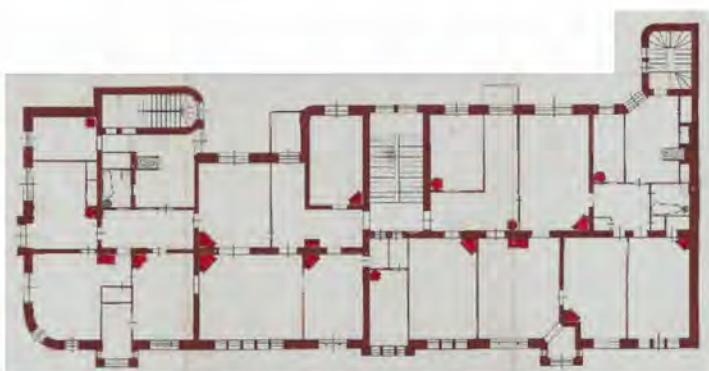
1. krs

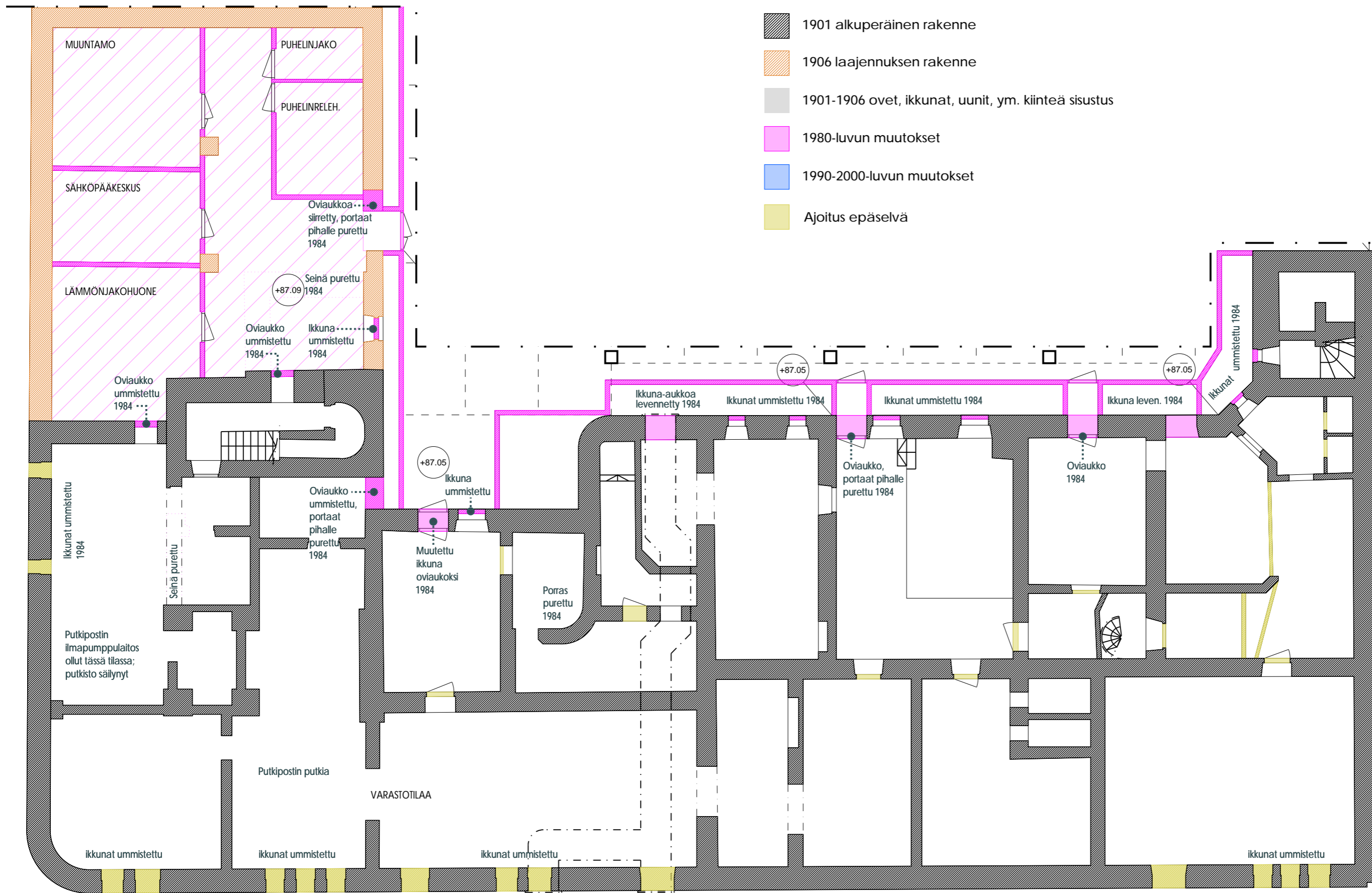
2. krs

3. krs

Kuva 68. Pohjapiirroksia eri aikakausilta. Ensimmäisessä pystyivissä Tirkkoson talon alkuperäinen pohjapiirrosluonnos, toisessa rivissä pohjapiirroksat 1980-luvun perusparannusvaiheesta ja kolmannessa rivissä nykytilannetta vastaavat pohjapiirroksat. VVA ja RakVA.

- 1901 alkuperäinen rakenne
- 1906 laajennuksen rakenne
- 1901-1906 ovet, ikkunat, uunit, ym. kiinteä sisustus
- 1980-luvun muutokset
- 1990-2000-luvun muutokset
- Ajoitus epäselvä

TIRKKOSEN TALO

LIITE 1:125
 MUUTOSKAAVIO
 KELLARIKERROS

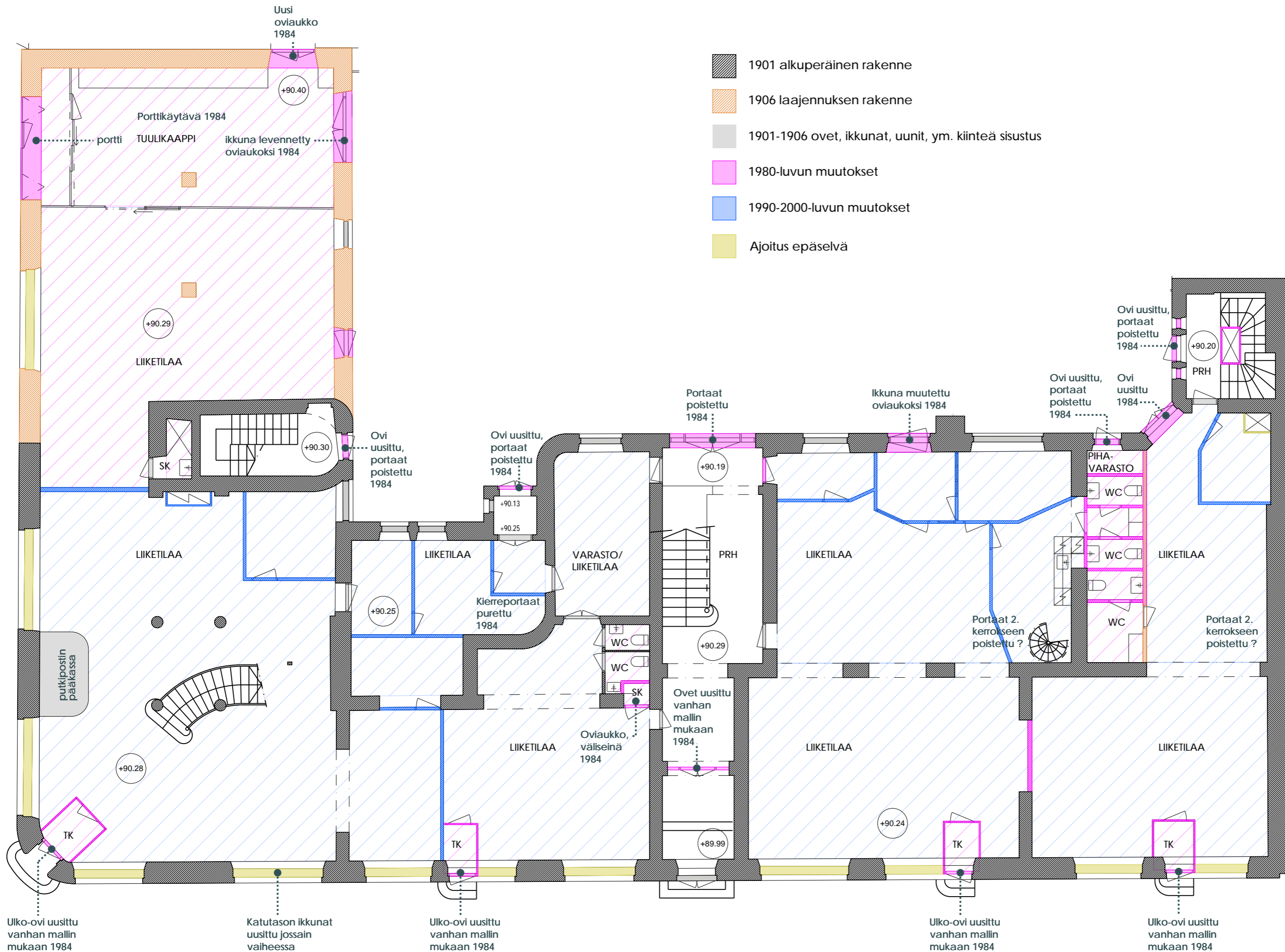
LHa

AIHIO ARKKITEHDIT

Satakunnankatu 18 A
 33210 Tampere
 puh (03) 3125 0100
 fax (03) 3125 0125
 toimisto@aihoark.fi
 www.aihoark.fi

ARKKITEHTIÖMISTOJEN LIITON ATL:n JÄSEN SUUNNITTELU- JA KONSULTTIYHTIÖMISTOJEN LIITON SKOLIN JÄSEN

- 1901 alkuperäinen rakenne
- 1906 laajennuksen rakenne
- 1901-1906 ovet, ikkunat, uunit, ym. kiinteä sisustus
- 1980-luvun muutokset
- 1990-2000-luvun muutokset
- Ajoitus epäselvä

TIRKKOSEN TALO

LIITE 1:125
 MUUTOSKAAVIO
 1. KERROS

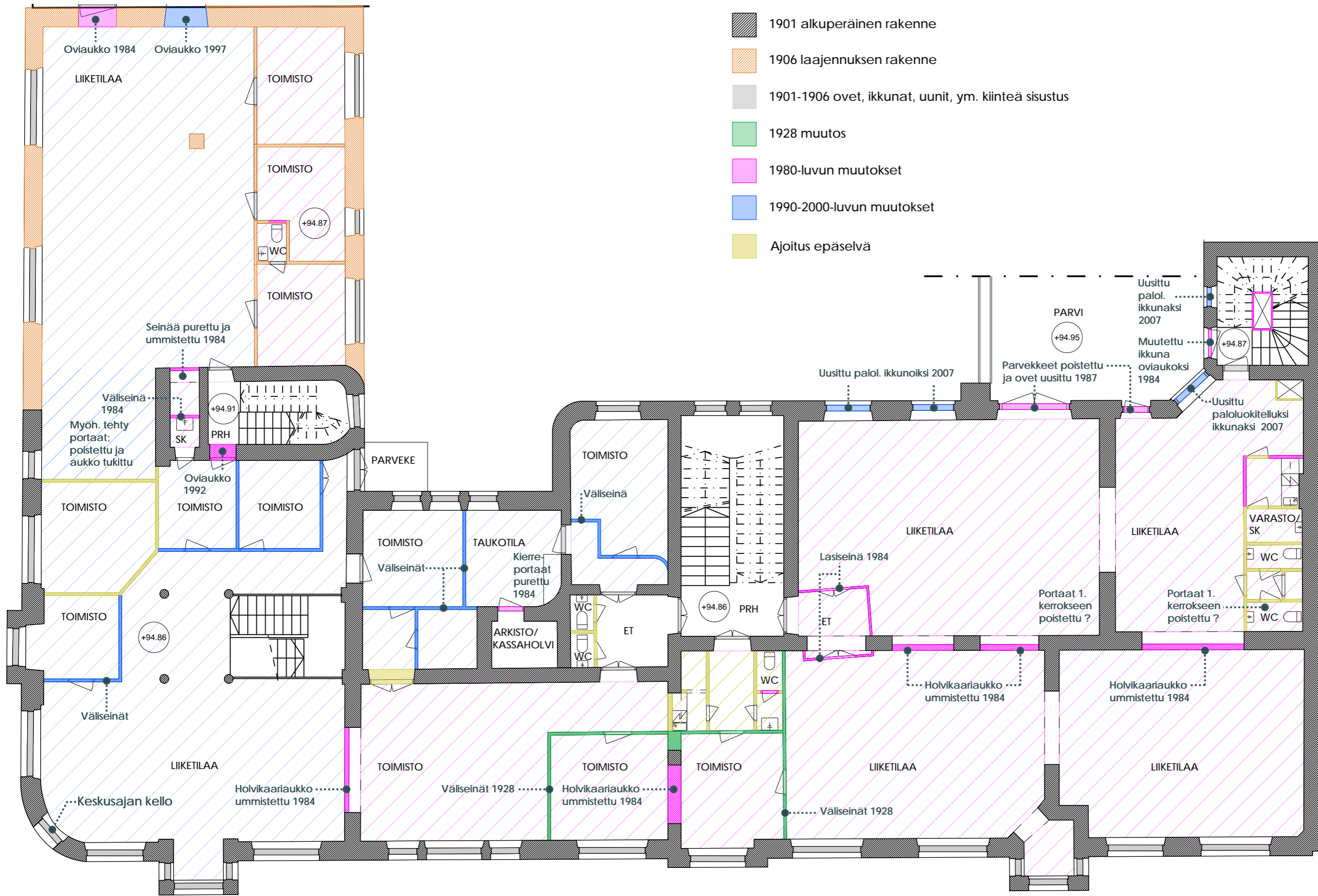
LHa

AIHIO ARKKITEHDIT

Satakunnankatu 18 A
 33210 Tampere
 puh (03) 3125 0100
 fax (03) 3125 0125
 toimisto@aihoark.fi
 www.aihoark.fi

ARKKITEHTIÖMISTOJEN LIITON ATL:n JÄSEN
SUUNNITTELU- JA KONSULTTIYRITYSTEN LIITON SKOLIN JÄSEN

- 1901 alkuperäinen rakenne
- 1906 laajennuksen rakenne
- 1901-1906 ovet, ikkunat, uunit, ym. kiinteä sisustus
- 1928 muutos
- 1980-luvun muutokset
- 1990-2000-luvun muutokset
- Ajoitus epäselvä

TIRKKOSEN TALO

LIITE 1:125
 MUUTOSKAAVIO
 2. KERROS

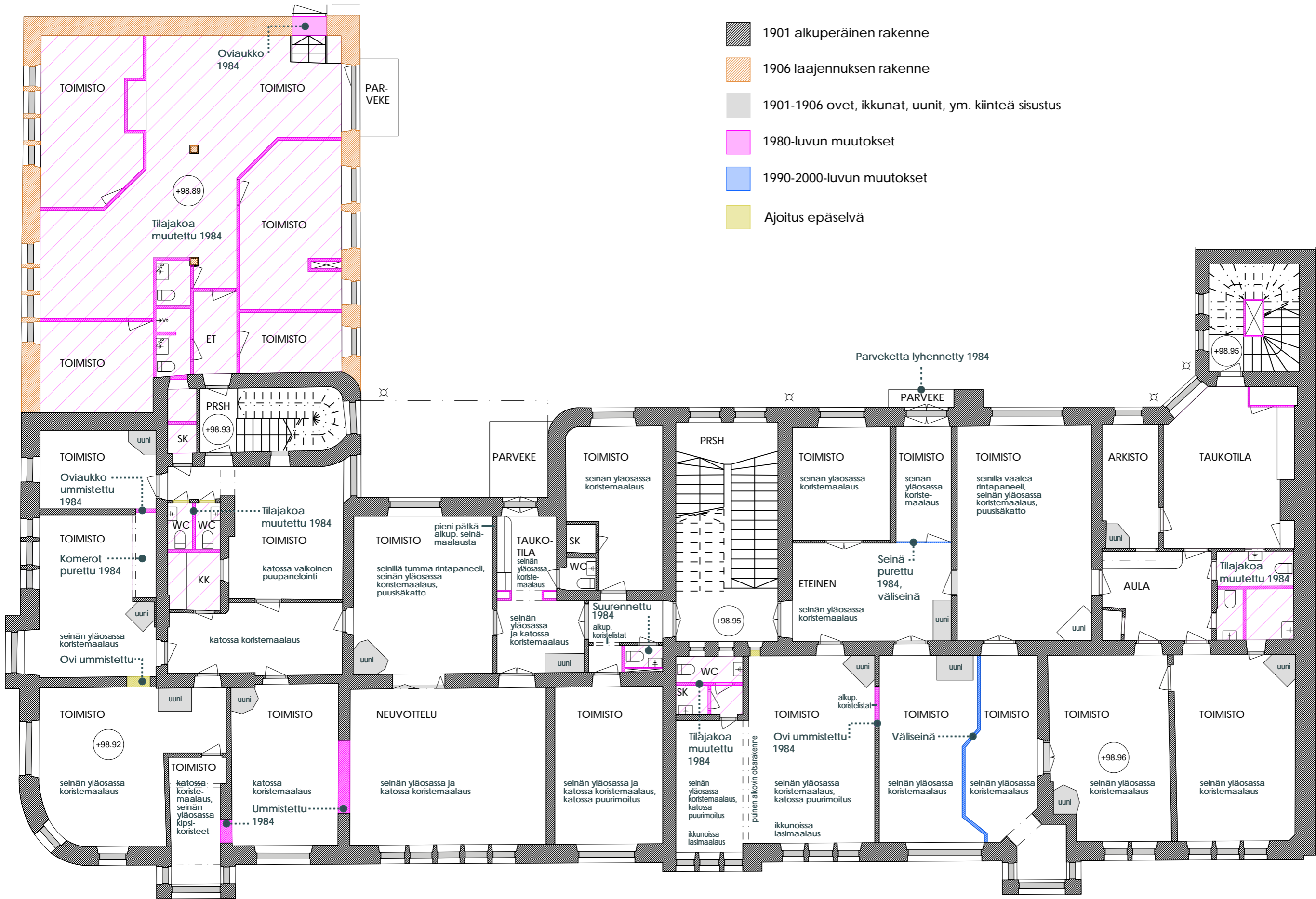
LHa

AIHIO ARKKITEHDIT

Satakunnankatu 18 A
 33210 Tampere
 puh (03) 3125 0100
 fax (03) 3125 0125
 toimisto@aihioark.fi
 www.aihioark.fi

ARKKITEHTITOIMISTOJEN LIITON ATL:n JÄSEN
 SUUNNITTELU- JA KONSULTTIYRITYSTEN LIITON SKOLIN JÄSEN

TIRKKOSEN TALO

LIITE 1:125
 MUUTOSKAAVIO
 3. KERROS

LHa

AIHIO ARKKITEHDIT

Satakunnankatu 18 A
 33210 Tampere
 puh (03) 3125 0100
 fax (03) 3125 0125
 toimisto@aihoark.fi
 www.aihoark.fi

ARKKITEHTITOIMISTOJEN LIITON ATL:n JÄSEN SUUNNITTELU- JA KONSULTTITOIMISTOJEN LIITON SKOLIN JÄSEN

6. Erityiset tilat

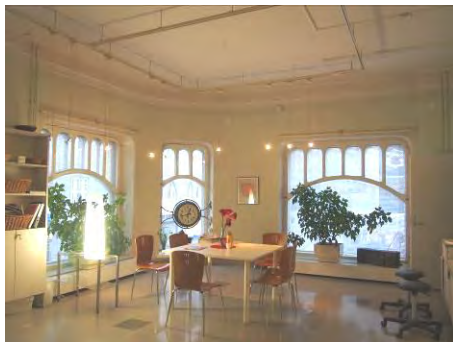
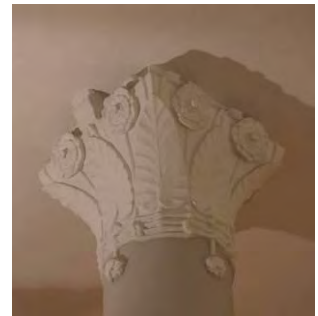
6.1 Liiketila kulmassa

Tirkkoson talon kulmassa sijaitsevassa liikehuoneistossa toimi alun perin J. Tirkkoson kangasmyymälä. Suurta, tavaratalomaista liiketilaa on sittemmin jaettu pienemmiksi toimisto- ja liiketiloiksi uusilla väliseinillä. Yhteys laajennusosaan on suljettu.

Tilassa on säilynyt alkuperäisiä rakenteita ja yksityiskohtia: toiseen kerrokseen johtavat portaat ja puuspiraalikaide, kattoa kannattelevat pilarit koristeellisine yläosineen sekä putkipostijärjestelmän pääkassatila ja eri puolilla tilaa risteileviä putkia. Toisen kerroksen kulmaikkunassa on Keskusajan kello.

Sisäänkäyntiin on lisätty tuulikaappi ja ulko-ovi on uusittu alkuperäisen mallin mukaan (1984). Ensimmäisessä kerroksessa päivitetyn lattiamateriaalin alta löytyy alkuperäinen laulattia.

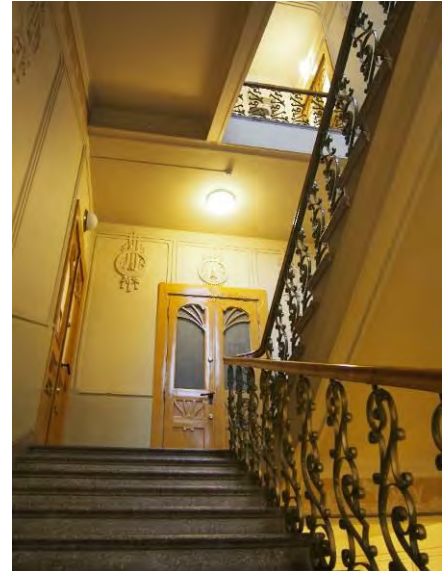
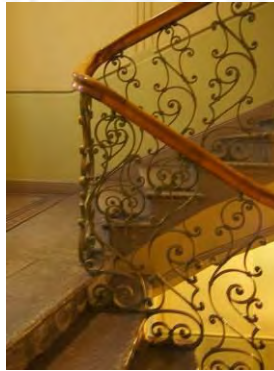

6.2 Porrashuone

Pääporrashuone sijaitsee rakennuksen Kauppakadun puoleisella sivulla, ensimmäisenä rakennetun osan keskellä. Se on säilynyt lähes muuttumattomana.

Seinät on maalattu vaaleilla keltaisen ja vihreän sävyillä. Katonrajassa on tammenlehti-aiheisia stukkokoristeluja. Kuvioitu kivilattia ja uusrenessanssihenkinen metallikaide sekä ikkunat ja huoneistojen ovet ovat alkuperäisiä.

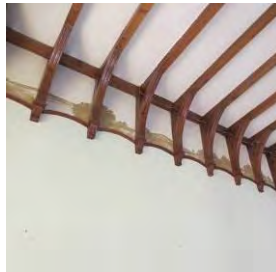
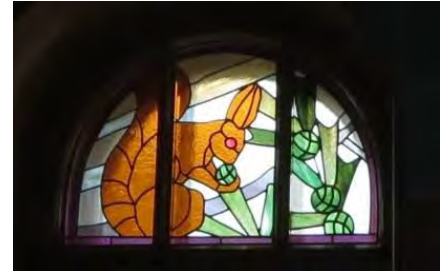
6.3 Nikolai Tirkkosen asunto

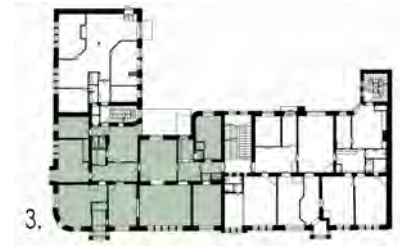
Kolmannessa kerroksessa sijaitsevassa Nikolai Tirkkosen asunnossa on säilynyt runsaasti alkuperäisiä yksityiskohtia, jotka kunnostettiin ja entisöitiin 1980-luvun alussa toteutetun peruskorjauksen yhteydessä.

Tilojen väritys ja tunnelma vaihtelevat huoneesta toiseen. Useissa huoneissa on vaaleasta tai tummaksi käsitellystä puusta tehtyjä rintapaneeleja ja sisäkattoja. Seinien yläosassa on luontoaiheisia koristemaalauksia. Lähes jokaisessa huoneessa on upea kaakeliuuni. Puset välit ovat alkuperäisiä.

Nikolai Tirkkosen huoneessa alkovi on erotettu huoneesta puusepän valmistamalla koristeellisella tilanjakajalla penkkeineen. Ikkunoissa on värikkäät lasimaalaukset.

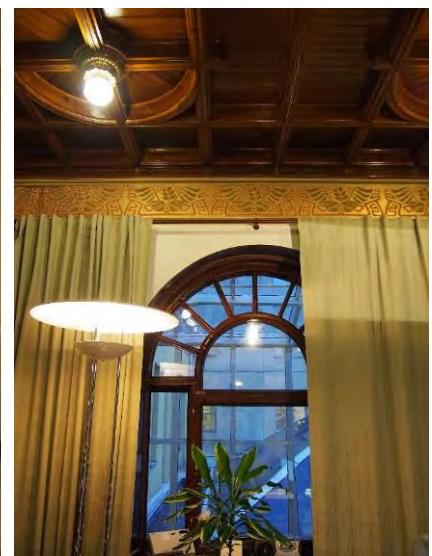
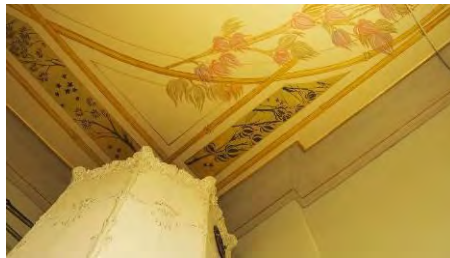

6.4 Maria Tirkkosen asunto

Rakennuksen kulmahuoneisto kolmannessa kerroksessa oli alun perin Maria Tirkkosen asunto. Huoneistossa on säilynyt runsaasti alkuperäisiä yksityiskohtia, jotka kunnostettiin ja entisöitiin 1980-luvun alussa toteutetun peruskorjauksen yhteydessä.

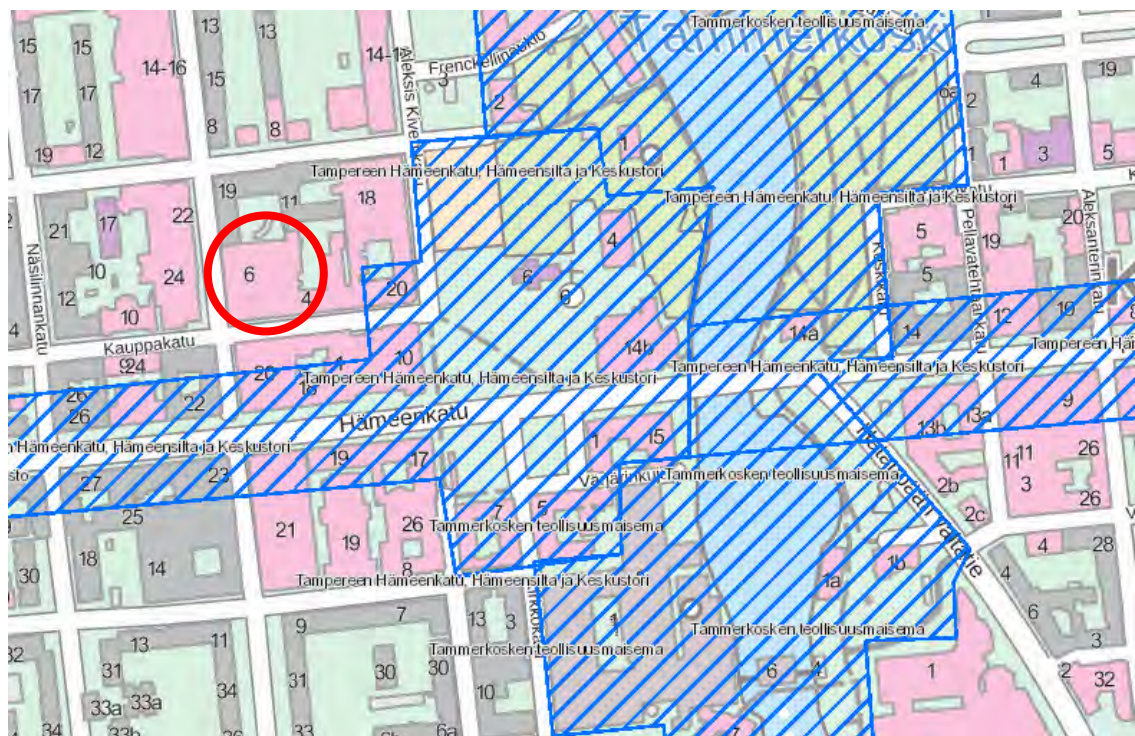
Huoneet on maalattu vaaleilla väreillä. Lähes jokaisen tilan yläosaa ja kattoa värittävät kasviaiheiset koristemaalaukset ja puusisäkatot. Yhdessä salissa katto on kokonaan tummaksi käsiteltyä puuta ja seinillä on tumma rintapaneeli. Huoneistossa on säilynyt useita alkuperäisiä kaakeliuuneja. Puiset väliovet ovat pääosin alkuperäisiä.

7. Suojelupäätökset

7.1 Tampereen keskustan rakennettu kulttuuriympäristö

Museovirasto on 2009 inventoinnissaan selvittänyt valtakunnallisesti arvokkaita rakennettuja kulttuuriympäristöjä (RKY 2009). Tirkkoson talo on rakennussuojelulla suojeltu erityisen arvokas rakennusperintökohde. Tirkkoson talon välittömässä vaikutuspiirissä sijaitsevat Tammerkosken teollisuusmaisema sekä Tampereen Hämeenkatu, Hämeensilta ja Keskustori, jotka lukeutuvat valtakunnallisesti arvokkaiden kohteiden joukkoon. Tammerkosken ylittävän Hämeensillan länsipuolella Hämeenkadulla ja Keskustorilla on runsaasti jugend-tyylisiä rakennuksia. Tirkkoson talo liittyy kiinteästi Keskustorin jugend-miljööseen.

Kuva 69. Karttaote Tampereen RKY-alueista. Tirkkoson talo ympäröity punaisella. Kuva MML / AA.

Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 laatimisen yhteydessä on selvitetty maakunnallisesti arvokkaita rakennettuja kulttuuriympäristöjä. Kauppakatu lukeutuu tällaisten kohteiden joukkoon historiallisten ja kaupunkikuvallisten arvojen vuoksi. Nimekkäiden arkkitehtien suunnittelemat rakennukset ovat rakentuneet useassa vaiheessa ja ne edustavat arkkitehtuuriltaan uusrenessanssi- ja kansallisromanttista tyyliä, jugendia, klassismia sekä 1950-luvun virastoarkkitehtuuria ja 1960-luvun liikerakentamista.

7.2 Valtioneuvoston suojelupäätös

Valtioneuvosto on 12.6.1975 määrännyt tontilla 13/10/II olevan Tirkkoson talon julkisivut, lukuun ottamatta vuonna 1905 tehtyä jatkoa Kuninkaankadun puolelle, suojeltaviksi rakennushistoriallisen arvonsa vuoksi kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetun lain säännösten nojalla. Samalla valtioneuvosto antoi seuraavat suojelumääräykset:

1. Rakennuksen ulkoasuun saadaan tehdä vain ennallistavia muutoksia.
2. Rakennuksen ulkoasua koskevista muutos- ja korjaustoimenpiteistä on hankittava museoviraston lausunto.
3. Rakennuksen ulkoasua on hoidettava siten, että sen rakennus- ja kulttuurihistoriallinen arvo säilyy.
4. Lisäksi on noudatettava, mitä kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetussa laissa ja asetuksessa on säädetty.

7.3 Asemakaavallinen suojelu

Tampereen kaupungin asemakaavalla n:o 6056, 8.4.1983, tarkistettu 22.4.1983, on muutettu 2.12.1897 vahvistettu asemakaava.

Kuva 70. Asemakaavakartta n:o 6056. Tampereen kaupunki.

Asemakaavan n:o 6056 suojelumääräykset:

- sk-1** Rakennus, jonka julkisivut on suojeltu kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetun lain nojalla.
- sr-1** Rakennustaiteellisesti arvokas ja kaupunkikuvan säilymisen kannalta tärkeä rakennus. Rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen rakennustaiteellisesti arvokas ja kaupunkikuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Mikäli tämän pyrkimyksen vastaisesti on rakennuksessa aiemmin suoritettu rakennustoimenpiteitä, on rakennus korjaus- ja muutostöiden yhteydessä pyrittävä korjaamaan entistään.

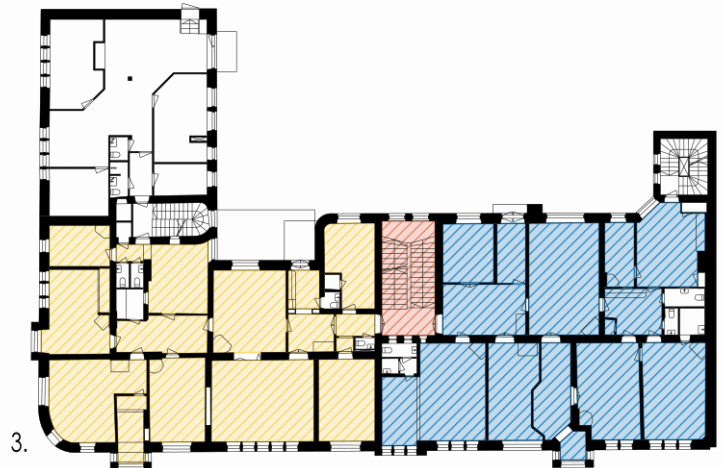
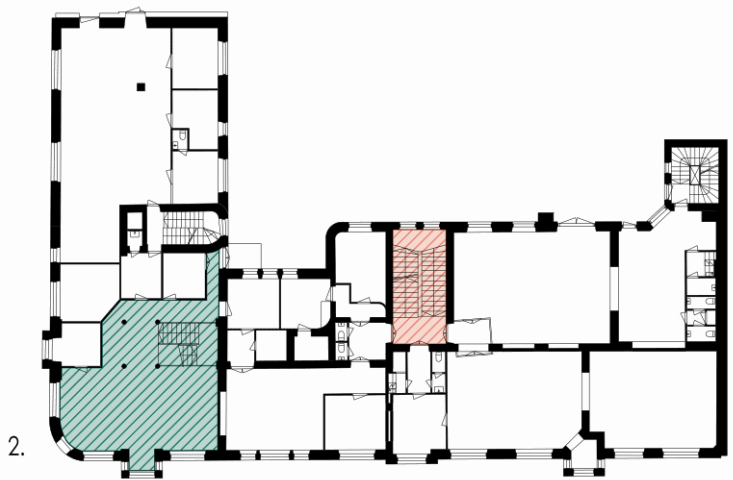
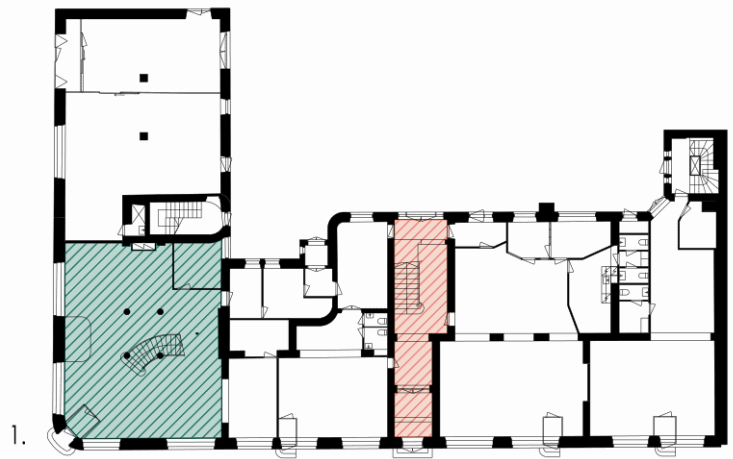
7.4 Suositukset säilytettävistä ominaispiirteistä

Tirkkosen talon ilmeisin arvo liittyy rakennuksen vanhan osan katujulkisivuihin, jotka ovat säilyneet lähes alkuperäisinä. Julkisivut on rakennustaiteellisin ja kaupunkikuvallisin perustein suojeltu. Muutosten tulee olla ennallistavia. Jäljellä olevat alkuperäiset puukunat tulisi säilyttää ja tarvittaessa kunnostaa. Vesikattokorjauksen yhteydessä kattopellitys detaljeineen tulisi palauttaa alkuperäisen mukaiseksi.

Sisätiloissa erityisen arvokkaita tiloja ovat sisäänkäynti ja porrashuone Kauppakadun puolella, J. Tirkkosen myymälään kuuluneet tilat talon kulmauksessa sekä Maria ja Nikolai Tirkkosen entiset asuinhuoneistot kolmannessa kerroksessa. Tilat ovat parhaiten säilyneet alkuperäisen kaltaisina.

Liiketilassa olevat putkipostin pääkassatila ja putkistot, pilarien ulpukakoristelut, toiseen kerrokseen johtavat portaat ja kulmaikkunassa oleva Keskusajan kello tulisi säilyttää.

Kolmannessa kerroksessa on huomattavan runsaasti arvokkaita ominaispiirteitä - kaakeliuuneja, koristemaalauksia, puukoristeluja ja puusisäkattoja sekä väliovia koristeelliseen ovenkahvoineen. Näiden yksityiskohtien säilyminen tulisi turvata.

Punainen = prsh
Vihreä = liiketila

Keltainen = Maria Tirkkosen asunto
Sininen = Nikolai Tirkkosen asunto

8. Yhteenveto

Nuoret arkkitehdit Lars Sonck ja Birger Federley suunnittelivat yhteistyössä Tirkkoson talon Kauppakadun ja Kuninkaankadun kulmaan myymälätiloiksi J. Tirkkoson kangas- ja lan-kakaupalle sekä yrityksen omistajien asuintiloiksi. Paikalla ollut puurakennus purettiin uuden kolmikerroksisen, varhaista eurooppalaista jugend-tyyliä edustavan kivirakennuk-sen tieltä. Tirkkoson myymälä avattiin kesällä 1900, mutta kokonaisuudessaan ensim-mäinen rakennusvaihe valmistui ilmeisesti vasta 1901. Laajennusosa valmistui Kunin-kaankadun puolelle 1906. Rakennuksessa on harmaata graniittia oleva jalusta ja tiilestä muurattu, okrankeltaiseksi rapattu yläosa. Katujulkisivuja rytmittävät erkkerit ja erikokoi-set kaari-ikkunat. Ikkunoiden ja räystäiden alle sijoitetut luontoaiheiset kipsikoristeet ja muut yksityiskohdat elävöittävät julkisivua. Saumattu peltikatto on maalattu raudanpu-naireksi. Sisätiloissa on (ollut) runsaasti vaativaa puusepän työtä ja koristeellisia yksityis-kohtia. Nikolai Tirkkoson asunnon huonetilat kalustuksineen muodostivat Federleyn luo-man ainutlaatuisen kokonaistaideteoksen.

Kauppakatu oli Tirkkoson talon rakennusaikaan kaupungin pääkatu pankki- ja lii-kerakennuksineen. Tirkkoson talo on osa Kauppakadun maakunnallisesti arvokasta ka-tumiljöötä sekä Tampereen jugend-keskustaa ja se on valtakunnallisesti arvokas raken-nusperintökohde. Se on rakennustaiteellisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittävä raken-nus, jonka vanhan osan julkisivut on suojeltu.

Rakennus peruskorjattiin osittain entistään 1980-luvulla ja valtioneuvoston suojelu-päätöksen mukaisesti katujulkisivujen väriyty ja detaljit palautettiin alkuperäistä vastaa-vaksi. Kauppakadulla liiketilojen sisäänkäyntien nykyinen sijainti poikkeaa alkuperäisestä ja kellarin ikkunat on ummistettu. 1980-luvun alussa Tirkkoson talon laajennusosan jat-keeksi rakennettiin uusi liike- ja toimistorakennus ja sisäpiha muutettiin puolilämpimäksi tilaksi. Laajennusosan läpi puhkaistiin porttikäytäväyhteys sisäpihalle. Pihakannen alle rakennettu autohalli sekä parven ja lasisen katon liittyminen julkisivuihin ovat muutta-neet pihajulkisivun ilmettä. Sisätiloja on myöhemmin jaettu väliseinin pienemmiksi yksi-köiksi ja tilojen ilmettä ja toimintoja on päivitetty liike-elämän tarpeiden ja nykyajan vaatimusten mukaiseksi. Samalla on menetetty osa alkuperäisistä rakenteista ja yksityis-kohtista. Peruskorjauksen yhteydessä sisätiloja kunnostettiin alkuperäisiä ja arvokkaita osia palauttaen, kunnostaen ja entistään. Uusien materiaalien alta saattaa löytyä alku-peräisiä pintoja. Tilojen käyttötarkoitus on säilynyt kutakuinkin muuttumattomana.

Kolmannen kerroksen entiset asuinhuoneistot muodostavat erityisen arvokkaan kokonaisuuden, jossa on säilynyt runsaasti alkuperäistä kiinteää sisustusta, uuneja ja yksi-tyiskohtia. Muita arvokkaita tiloja ovat sisäänkäynti ja pääporrashuone Kauppakadun puolella sekä kulmaliiketila, jossa on Suomen ensimmäinen putkipostijärjestelmä. Näiden erityisiä arvoja sisältävien tilojen, rakennusosien ja detaljien säilyminen jatkossakin tulisi turvata. Korjaus- ja muutostoimenpiteiden tulisi olla rakennusta ennallistavia.

Lähteet

PAINETUT LÄHTEET:

PIRKANMAAN MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT RAKENNETUT KULTTUURIYMPÄRISTÖT 2016, Pirkanmaan liitto 2016

TAMPEREEN KANTAKAUPUNGIN RAKENNUSKULTTUURI 1998, Tampereen kaupungin ympäristötoimi, kaavoitusyksikkö, julkaisuja 2/98, Tampere 1998.

TAMPEREEN JUGEND Arkkitehtuuri – taideteollisuus, Paula Kivinen, Kustannusyhtiö Ota-va, Keuruu 1982.

TURUN KAAKELIN KAKLUUNIT, Turun kaakelitehtaan uunimallit vuosina 1874-1954, Helena Soiri-Snellman, Turun maakuntamuseo 2003

AAMULEHTI, nro 281 3.12.1898, s. 2, *Uutisia Tampereelta ja lähiseud.*

ARKKITEHTI-LEHTI, nro 4-5/1987, s. 81-85, *Tirkkosentalo*

HELSINGIN KAIKU, nro 46 17.11.1906, s. 8-9, *J. Tirkkosen liike Tampereella*

KAUPPALEHTI, nro 23 23.9.1909, s. 9-13, *Toiminimi J. Tirkkonen 40-vuotias*

TAMPEREEN UUTISET, nro 183 19.11.1898, *Huomattava rakennusyritys*

TAMPEREEN UUTISET, nro 61 28.3.1900, *J. Tirkkosen ilmoitus*

TAMPEREEN SANOMAT, nro 35 13.2.1906, *J. Tirkkosen liikkeestä uudessa alussaan*

VECKANS KRÖNIKA, nro 31 15.9.1906, s. 12-15, *Ett affärsetablissemang i stor stil*

Asemakaavan nro 6056 selostus, 22.4.1983

VERKKOLÄHTEET:

Hintaluettelo Arabian tehtaan kaakeliuuneista ja liesistä 1914

<http://www.digi.lib.helsinki.fi/pienpainate/publishers/Arabia%20A.B.%20O.Y.>

[viitattu 23.8.2016]

Koskesta voimaa –verkkajulkaisu

Historismi ja jugend Tampereella

<http://www.15.uta.fi/koskivoimaa/kaupunki/1870-00/jugend.htm>

[viitattu 23.9.2016]

Tampereen kaakelitehdas osakeyhtiö, Tampereen kaakelitehdas

<http://www.tampere.fi/kirjasto/digiaineisto/kaakelitehdas/index.htm>

[viitattu 23.8.2016]

Valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt RKY 2009,

Tampereen Hämeenkatu, Hämeensilta ja Keskustori

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=5020

[viitattu 31.8.2016]

Wilh. Andsténin tehdasosakeyhtiö, kuvasto, Lilius & Hertzberg Oy, Helsinki 1903

<http://www.digi.lib.helsinki.fi/pienpainate/publishers/Wilh.%20Andstenin%20tehdas-osakeyhti%C3%B6> [viitattu 23.8.2016]

YTJ – Yritys- ja yhteisötietojärjestelmä

Oy J. Tirkkosen seuraajat

<https://tietopalvelu.ytj.fi/yritystiedot.aspx?yavain=60178&tarkiste=FD115D999C859253F0840F0EE7215CD87570BFDE>

[viitattu 23.9.2016]

Liitteet

LIITE 1-4 Kuvanumerointikaaviot 1.-4. krs, AA

LIITE 5 Valokuvat (kuvattu 21. ja 27.11.2014, 2.12.2014 ja 31.8.2016, AA)

LIITE 6 Lehtiartikkeli, Tirkkosen talo, Arkkitehti-lehti 4-5/1987, s. 81-85